

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Housle

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

HOUSLAŘSTVÍ V ČECHÁCH A NA MORAVĚ VE 20. STOLETÍ

Judita Schillová

Vedoucí práce: prof. Leoš Čepický

Oponent práce: doc. MgA. Bohuslav Matoušek

Datum obhajoby: 13. až 14. června

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2022

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Violin

BACHELOR'S THESIS

VIOLIN – MAKING OF THE 20TH CENTURY IN CZECHIA AND MORAVIA

Judita Schillová

Thesis Supervisor: prof. Leoš Čepický

Thesis Opponent: doc. MgA. Bohuslav Matoušek

Date of thesis defense: June 13. – 14., 2022

Academic title granted: BcA.

Prague, 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Houslařství v Čechách a na Moravě ve 20. století

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Anotace

Tato bakalářská práce je zaměřena na české houslařství od jeho vzniku až po současnost. První část se zabývá historií houslařství a druhá část je věnována hodnocení nástrojů. Historická část je rozdělena na dvě podkapitoly, ve kterých jsou zpracovány dvě houslařské školy. Další kapitola pojednává o vybraných českých houslařských rodech. Následující samostatná kapitola je věnovaná houslařskému rodu Bursíků v Brně. V druhé části práce jsou uvedeni různí umělci a jejich české nástroje. Tito umělci odpovídali na soubor otázek, jenž slouží ke zhodnocení jejich nástrojů z obecného i individuálního hlediska.

Klíčová slova: *české houslařství, houslařské školy, české houslařské rody, české nástroje, umělci a jejich nástroje*

Abstract

This thesis is focused on Czech violin making since its beginnings up to present time. The first part deals with violin making history and the second part is devoted to the evaluation of instruments. The historical part is divided into two subchapters where two violin making productions are analysed. The next chapter deals with the Bursik's violin making family line which resides in Brno. In the second part, various artists are presented, as well as their Czech instruments. These artists have answered a set of questions that serve for evaluation of their instruments in both general and individual views.

Keywords

Czech violin making, violin making productions, Czech violin making family lines, Czech stringed instruments, artists and their instruments

Poděkování

Mé poděkování patří zejména panu mistru Tomášovi Pilařovi za opatření důležité odborné literatury. Dále děkuji Mgr. Renátě Růžičkové, RNDr. Petrovi Schillovi a Filipovi Růžičkovi, DiS. za korektury. Děkuji všem umělcům, bez kterých by nevznikla závěrečná kapitola.

Obsah

1. Úvod	9
1.1. Pražská houslařská škola.....	10
1.2. Krkonošská houslařská škola.....	14
2. Houslaři v Čechách.....	17
2.1. Houslařská dynastie Prokopů.....	17
2.2. Houslařský rod Pilařů	21
2.3. Houslařský rod Špidlenů	31
3. Houslařský rod Bursíků v Brně	38
4. Umělci a jejich nástroje	42
5. Závěr.....	50
6. Seznam použité literatury a zdrojů.....	51

1. Úvod

Za zkoumáním houslařů jsem se rozhodla jít z několika důvodů. Téměř celá svá studia mám tu čest hrát na velice hodnotné housle od pana mistra Jana Husa Bursíka. Můj zájem proto více narostl a ráda celému rodu Bursíků věnuji ve své práci samostatnou kapitolu. Zaměřím se také na další houslařské rody v Čechách a na Moravě, tím bych chtěla přinést celkovou přehlednost v tomto umění. Náplň této práce také spočívá i v uvedení méně známých houslařů. Jelikož víme, jak je tato houslařská činnost cenná, o to více si každý houslař zaslouží místo v mé práci. Dalším důvodem je má touha poznat nejen různé umělce, ale shrnout vzácná fakta o jejich nástrojích, a tak přinést do své práce nový hodnotící pohled. Tím bych chtěla napomoci k většímu rozhledu v tomto houslařském zaměření, nejen pro nás hudebníky. Rozhodla jsem se jít cestou pokládání vlastních otázek, a tak sbírat plnohodnotné informace, které bych mohla zde uvést. V tomto duchu se snažím provázet čtenáře z velké části mé práce, a tak do ní vkládat získané osobité poznatky.

K této hudební oblasti patří také houslařské školy, a proto jsem první část mé práce věnovala těm nejznámějším, a to Pražské a Krkonošské houslařské škole. Mým cílem je ukázat hodnotu houslařů a jejich uplatnění v úspěšných dílech, a tím tak projevit ke všem rovnocennou úctu.

1.1. Pražská houslařská škola

Mezi nejvýznamnější houslařské rody patřily v 16. a 17. století rody Pradterů a Rauchů. V Čechách započala výroba louten již v 16. století a jedním z nejstarších pražských loutnařů byl **Andreas Ott** a **Jan Salzer** (Saltzer). Ten byl roku 1602 jmenován měšťanem na Starém Městě pražském, kde se nacházela také jeho dílna. Pozdějším známým loutnařem byl **Leonard Pradter** (též Brater, Broder, Brandtner), jehož přínosem byla v letech 1682-1684 výroba početných nástrojů pro loretánský chrám v Praze. Další významnou osobností byl v 17. století **Sebastian Rauch**.

Počátky vzniku strunných smyčcových nástrojů v Čechách můžeme řadit již do 17. století, ne-li dříve. Za zakladatele pražského rodu se považuje houslař **Tomáš Edlinger** (1662–1729). Jeho houslařská dílna se nacházela v Nerudově ulici. Zanechal za sebou nejen krásné nástroje, ale také svůj velký vliv – jak na současné stavitele houslí, tak na další generace. Tomáš Edlinger měl syna **Josefa Joachima Edlingera** (1693–1748), který se vyučil řemeslu právě u svého otce. Svě další houslařské schopnosti nasbíral v italské Cremoně a v Římě. Jeho nástroje jsou stavěny podle vzoru Amatiho. Jeden z nejvýraznějších žáků Tomáše Edlingera byl **Jan Oldřich Eberle** (též psáno Eberll, 1699–1768), který později ve výrobě nástrojů inklinoval k italským houslařům. Je pravdou, že po sobě zanechal mnoho vysoce ceněných nástrojů, které se nejen svým zvukem srovnávaly s díly italských mistrů. Svě drahocenné nástroje stavěl ve své vlastní domácí dílně v domě u „Eberlů“ v Konviktské ulici v Praze. Ve stejné době působil v českém houslařství také **Jan Jiří Hellmer** (1687–1770). Vyučil se též u Tomáše Edlingera a pracoval ve stylu pražské školy. Svým houslím dodal červenohnědý lak, mírné klenutí a krásný tvar. Zadní desku stavěl vždy z jednoho kusu, spodní lub obvykle v celku. Hlavička byla vypracována z hruškového dřeva a navíc na ni vyřezal otvor pro strunu A. Jeho nástroje také nesou vysokou kvalitu ve znělosti. Hellmerovy housle z roku 1737 se dokonce proslavily v rukou Ludvíka van Beethovena. Následovníkem Jana Jiřího byl jeho syn **Karel Josef Hellmer** (1739–1812), jehož nástroje nesou stejně cenné znaky. Používal lihový lak v zlatožlutém nebo hnědočerveném zbarvení.

Dalšími významnými současníky tohoto období byli: **Jan Krieg** (1749–1758), **Jan Scheverle** (1731–1769), **Šebastian Lang** (1703–1765), **Jan Karel Kriechbaum** r. 1760, **Jan Josef Mušl** (1744–1790) a **Josef Antonín Laske** (1738–1805).

Josef Antonín Laske cestoval se svou prací po různých zemích, oblíbili si ho např. v Polsku. Jeho nástroje byly velice uznávané, vzácné a v Polsku jim dokonce dávali přednost před italskými houslemi. **Tomáš Ondřej Hulinský** (1731–1788) se vyučil u Jana Eberleho. Jeho nástroje se sice neprezentovaly bohatým zvukem, ale zato měly neobyčejný tvar a jsou zdobeny vykládáním. Žákem Hulinského byl **Kašpar Strnad** (1752–1823), jehož významným přínosem byl nový typ houslí. Jejich stavba je charakteristická svým nízkým klenutím, různorodým lakem, elegantními efy podle italského vzoru. Mají silný zvuk a poznají se podle tmavšího zbarvení. Kašpar Strnad pracoval v dílně vlastního domu nacházejícího se na Jungmannově náměstí na Novém Městě pražském. Jeho žáky byli: **Jan Bubeník** (1799–1836) a **Karel Šember** (1781–1821). **Jan Michal Willer** (1753–1826) byl další osobností v době Strnadově. Na jeho housle hrával i slavný houslista Josef Slavík. Ve své tvorbě byl velice pečlivý, přikláněl se k pražské škole a držel se Stradivariho tvaru. Jeho dílna byla situována ve Zlaté ulici. U Kašpara Strnada vykonával práci **Michal Weber** (1787–1844), který se jím inspiroval. Měl svého nadějného žáka **Ignáce Sandtnera** (1822-1847), jehož housle se vyznačují svou velikostí a vysokým klenutím. Bezpochyby jedním z nejvýraznějších pražských houslařů byl **Jan Kulík** (1800–1872), Šemberův žák. Řadil se mezi naše nejlepší houslaře a jeho nástroje můžeme srovnávat i s těmi nejlepšími nástroji italskými. Jeho práce nesla znaky Andrey Guarneriho. Tyto housle byly typické svými silnými deskami a tím byly nosnější ve zvuku. Jeho housle se lišily od ostatních nástrojů svou nádherně zpracovanou hlavičkou. Strnad a Kulík předznamenali v českém houslařství dva směry, kterými se ubíraly dva nové houslařské rody - rod Homolků a Dvořáků, které jsou považovány za jedny z nejpodstatnějších pro dnešní moderní české houslařství.¹

Zakladatelem rodu Homolků byl **Emanuel Adam Homolka** (1796-1849). Řemeslu se vyučil u Kašpara Strnada, kterého předčil svým perfekcionalismem. Působil nejdříve do roku 1821 v Praze, poté se vrátil do Velvar a zůstal tu až do svého úmrtí. Housle stavěl podle modelu Stradivariho a jeho nástroje se dají poznat podle nízkého klenutí, žlutého až hnědožlutého laku. Emanuel A. Homolka měl také své učně:

¹ MAŘÁK, Jan a NOPP, Viktor. *Housle : dějiny vývoje houslí, houslařství a hry houslové : metodika*. Praha: Hudební matice Umělecké besedy, 1923, s. 31-32.

Ferdinanda Josefa Homolku (1810–1862) a Ferdinanda Augusta Homolku (1828–1890).

Ferdinand Josef Homolka (1810–1826) byl nejvýznamnějším členem rodu. Mezi jeho úspěchy se řadí ocenění za nejlepší housle ze soutěže v Mnichově z roku 1847. Jeho nástroje jsou úzké a vyznačují se také svojí délkou. Spodní deska byla zpracovávána z pouhého jednoho kusu dřeva a na nástroji byla nejvíce ceněna kvalita zvuku. **Ferdinand Augustus Homolka** (1828-1890) byl opět žákem E. A. Homolky. Za svůj vzor považoval cremonské mistry, nejvíce však Stradivariho. Díky kopiím jeho houslí z roku 1709 byl přezdíván "pražský Stradivari". Ferdinandovou předností byl velmi dobrý odhad síly dřeva potřebného k výrobě.

Rod Homolků je velmi rozvrstven a skládá se ještě z dalších šesti členů rodu. Pozornost si jistě zaslouží houslař **Antonín Sitt** (1819–1878). Jeho působištěm se roku 1846 stala po mnoha letech cestování po Evropě Praha, kde své nástroje stavěl podle největších vzorů – Stradivariho a Guarneriho. Zanechal po sobě dobré jméno také ve Vídni, v Maďarsku, Anglii, Německu, Itálii, Turecku a Rusku. Jeho housle nemají tak silný zvuk, neboť žebro prý příliš vypíná vrchní desku, tudíž nemají rovnoměrný kvalitní tón na všech strunách.² Zato se ale výrazný zvuk objevuje u jeho violoncell. Své řemeslné schopnosti nasbíral u Jana Kulíka a po nějakém čase se oženil s jeho dcerou. Jeho syn Hanuš Sitt byl známým skladatelem a kapelníkem, dcera Mařenka Sittová se stala primadonou Prozatímního i Národního divadla v Praze.³

Jan Baptista Dvořák (1825–1890) byl prvním houslařem z rodu Dvořáků. V letech (1840–1844) se rozvíjel ve svém umění u Jana Kulíka a po vyučení pak pokračoval u Johana Baptisty Schweitzera, Antonína Hofmanna Ferdinanda Patzelta a v Praze u Ignáce Sandnera. Houslařskou dílnu vlastnil po Ingáci Sandnerovi v Husově ulici. Stavbou nástrojů se přibližuje Kulíkovi. Inspiroval se taktéž vzory Stradivariho a Guarneriho, přestože po zvukové stránce jsou jeho housle spíše ostřejší. Byl také tvůrcem kytar a velice dobrých violoncell. Houslaři se stali také jeho dva synové,

² SKOKAN, František. *Svět houslí*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, s. 148-149 , 31 fot. příl.

³ PILAŘ, Vladimír a František ŠRÁMEK. *Umění houslařů*. Praha: Panton, 1986, s. 161-162.

z nichž starší **Karel Boromeus Dvořák** (1856–1909) se vyznačoval vůbec nejlepší houslařskou prací z celého rodu Dvořáků. Nejprve své umění rozvíjel v cizině, kde měl příležitost poznat nemálo vynikajících starých nástrojů. Stal se tak opravdovým milovníkem starých nástrojů, a dokonce vlastnil jejich rozsáhlou sbírku. Vdova po K. B. Dvořákovi v roce 1952 tuto vzácnou sbírku přemístila do Národního muzea v Praze. Mistr Karel pomohl Českému kvartetu sehnat lepší nástroje. Pro violoncellistu ze zmíněného kvarteta Ottu Bergra opatřil nástroj od Guarneriho. Dalším hráčům poskytl za své finance u Hillů dvoje stradivárky z Londýna. Hoffmann i Suk mu postupně drahocenné housle proplatili.⁴ Dvořákovy nástroje se proslavily v rukou známých sólistů: Antonína Bennewitze, Josefa Suka, Jana Mařáka a Františka Ondříčka aj. Zvláštností na jeho nástrojích byly vyřezávané hlavičky od řezbáře Karely.⁵ Dal si také záležet na zdobení spojnice lubů, které nesou černou taženou linku, jako u Stradivariho. Žákem Jana Baptisty Dvořáka byl rovněž **Jaroslav Antonín Dvořák** (1861–1921). Hodně dbal na výběr dřeva pro své nástroje a přestože si na své houslařské práci dával záležet, ve stavbě houslí mu chyběl osobitý charakter. V roce 1895 byl zvolen předsedou pražského společenstva houslařů. Jedním z jeho největších úspěchů bylo ocenění za vystavené nástroje na Jubilejní zemské výstavě v Praze roku 1891. Za posledního člena houslařského rodu Dvořáků je považován **Karel Josef Dvořák** (1887–1947), který působil např. v Linci, ve Vídni nebo ve Stuttgartu. Nejraději pobýval v Berlíně a ve Stuttgartu, kde si velice dával záležet na své práci. Nástroje se vyznačují žlutooranžovým lakem s červenými odstíny. Záleželo mu na kvalitě dřeva, a tak byl při jeho výběru velice pečlivý. Vzorem pro něj byli houslaři Stradivari a Guarneri.

Pokračovatel J. B. Dvořáka byl **Ferdinand Lantner** (1833–1897). Dovednosti získal od svého učitele Františka Lehnera v Praze v letech 1845–1849. Po svém vzdělávání v Praze odešel za houslařskou prací do Vídně. Působíště Ferdinanda se velice často měnilo, avšak v roce 1861 si založil svou vlastní dílnu v Praze. Jeho vzorem byl opět Stradivari a Guarneri. Také zde můžeme uvést podobnost jeho práce s prací J. B. Dvořáka. Dokonce se některé Lantnerovy nástroje vyskytují pod vinětou J. B.

⁴ BUDIŠ, Ratibor. *Housle v proměnách staletí*. Praha: Supraphon, 1975, s. 37.

⁵ KOTMEL, Bohumil. *Dějiny a literatura nástroje 1. Houslařství*. 2. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 1994, s. 15. ISBN 80 - 854 29- 06 - 3.

Dvořáka, aniž by je Dvořák postavil. Lantnerova tvorba se vyznačuje tvrdým a suchým lakem ve žlutém zbarvení. Současníkem Lantnera byl **Jan Bína** (1826–1897). Velké zkušenosti nasbíral u Františka Lehnera, kde pracoval do roku 1844. Vyznamenal se především stavbou kontrabasů, které zasílal hlavně do Ruska. Jedněmi z mála povedených houslí jsou jeho housle z roku 1879. Vzorem pro něj byl Guarneri. Stavěl také jiné druhy nástrojů, jako byla např. teorba (druh loutny) nebo viola pomposa. Věnoval se rovněž opravám nástrojů.

1.2. Krkonošská houslařská škola

Krkonošská škola byla vzorem pro mnoho dalších houslařských rodů. O její vznik se zasloužil mistr **Věnceslav Metelka** (1807–1867). Původně byl vyučen truhlářem a mimo jiné působil také jako učitelský pomocník, rolník a výrobce hudebních nástrojů. Na přání otce se stal i preceptorem a patřil k těm nejlepším studentům. Houslařskému řemeslu ho učil František Hendrich. Byl velice aktivní a organizoval paseckou kapelu a také ochotnická představení. Kromě houslí vyráběl i opravoval violy, kontrabasy a kytary. Ovládal také ladění klavírů a dokonce vyráběl i tlakoměry.

Nástroje z jeho rukou sice nepatří mezi ty špičkové, ale za to mají poměrně velkou historickou cenu. Je důležité brát v potaz, že Věnceslav Metelka byl samoukem, přesto už tehdy rozpoznal detailní klenutí desek houslí. Charakteristickými znaky Věnceslavových nástrojů jsou metelkovská effa a v jisté míře hrubší řezání hlaviček. Pro své nástroje zvolil krkonošské dřevo, které se vyznačuje svou poněkud těžší vahou.

Svým uměním a vůbec celou svou osobností byl Věnceslav Metelka příkladem pro další generace. Sám vyučil řemeslu všechny své děti: Václava, Johana a Josefa. Josef z nich vydržel u houslařství nejdéle a navštěvoval cizí země, kde své řemeslo dále rozvíjel. Vlastního otce si velice vážil, neboť se uvnitř svých nástrojů podepisoval: „*Josef, syn Věnceslava Metelky*“.⁶

František Vitáček (1854–1893) byl žákem v dílně Josefa Metelky, a to v letech 1868–1872. Po smrti svého učitele Josefa si otevřel vlastní dílnu v Jablonci nad

⁶ PILAŘ, Vladimír a František ŠRÁMEK. *Umění houslařů*. Praha: Panton, 1986, s. 135.

Jizerou. U Vitáčka se vyučil např. Benjamin Patočka přímo ve Sklenařicích. Dalším velice známým Vitáčkovým žákem byl v raném věku František Špidlen ze Sklenařic. Jeho nástroje se nejprve velice podobaly Metelkovým, avšak po nějaké době si Vitáček přišel na svůj vlastní styl a tím přinesl do houslařského umění něco nového. Změna se týkala tvaru i v eff. Lak volil spíše světlejších odstínů.

Synem Františka Vitáčka byl **Jindřich Eugen Vitáček** (1880–1946), který byl žákem Františka Špidlena. Eugen měl s Františkem dlouhodobý vztah, a tak v roce 1907, kdy měl František Špidlen zdravotní potíže, převzal vedení jeho dílny. Mezi Eugenovy úspěchy se řadí první cena z velké soutěže ruských houslařů v Petrohradě. Rok 1913 se stal pro dvaatřicetiletého Vitáčka úspěšným. Byl zaslouženě přezdíván jako „ruský Stradivari“. Vyznamenal se také snahou zachránit mnoho cenných smyčcových nástrojů během 1. světové války a Velké říjnové socialistické revoluce. Záchrana se netýkala pouze smyčcových nástrojů, ale také zvonů a jiných uměleckých předmětů. Tím položil základní kámen pro vznik velké státní sbírky strunných nástrojů, jenž se vyskytuje v budově moskevské státní konzervatoře. Vitáček hledal tajemství krásného zvuku starých italských nástrojů. Dospěl ke zjištění, v čem krása zvuku spočívá: „...desky jsou vyladěny do určitých intervalů tak, že je celý houslový korpus dokonale zharmonizován. Poznal, že každá deska má jinou tvrdost a jinou specifickou váhu.“⁷ Na základě tohoto zjištění stavěl velice kvalitní nástroje, které snesly srovnání i se starými italskými nástroji. V roce 1924 byl Eugen Vitáček jmenován zasloužilým umělcem SSSR.

Benjamin Patočka (1864–1931) našel k houslařskému řemeslu cestu velice brzy. Už v pouhých čtrnácti letech se učil u pana mistra Josefa Metelky v Pasekách nad Jizerou. Roky učení pro něj nebyly zřejmě vůbec lehké, protože Josef Metelka používal i fyzické tresty. Benjamin se se svým uměním představil i v Německu a po návratu zpět své dovednosti dále rozvíjel u Františka Vitáčka a u Josefa Čermáka. V Praze se usadil u J. Bíny a v české firmě Volf. Roku 1888 si ve svém rodném domě v Pasekách Benjamin Patočka založil novou houslařskou dílnu. Nebyl pouze stavitelem, ale také opravářem hudebních nástrojů. Kromě houslí stavěl také violy,

⁷ PILAŘ, Vladimír a František ŠRÁMEK. *Umění houslařů*. Praha: Panton, 1986, s. 175.

violoncella, kontrabasy a jeho specialitou byla stavba viol d'amoure.⁸ Dále se zabýval tvorbou kytar, mandolín i balalajek. Za svůj život postavil vskutku dlouhou řadu nástrojů. Poslední jeho nedokončený kontrabas nese opusové číslo 5 802. Patočka tvořil podle vzorů Stradivariho Guarneriho i Stainera. Brzy se stal velmi známým houslařem, své nástroje posílal až do Ameriky a zúčastňoval se různých výstav. Na výstavách byl oceněn bronzovou i zlatou medailí za své expozice. Jeho syn **Josef Patočka** (1895–1943) se vyučil u Josefa Vedrala v Haagu. Proslavil se jako opravář nástrojů a stavitel balalajek. V dílně často spolupracoval se svým otcem Benjaminem Patočkou – téměř všechny jeho nástroje nesou nálepkou se jménem Benjamin Patočka. Josef usiloval o vydání životopisů houslařů z Podkrkonoší a byl také tvůrcem rozsáhlé odborné literatury.

Josefa Antonína Čermáka (1874–1946) na profesní cestě formoval jeho strýc Benjamin Patočka. Čermák si oblíbil Kutnou horu a v tomto městě se také zabydlel. Proto se může u jeho jména vyskytnout přídomek J. A. Čermák Kutnohorský. Vůbec prvním žákem Čermáka byl Julius Hubička,⁹ který se později odjel zdokonalit k Františkovi Špidlenovi do Moskvy. Čermák si na své nástroje volil zlatožlutý a ohnivě červený lak, téměř až třešňového odstínu. Nástroje se dobře uplatní v orchestru, ale pro sólové vystupování nejsou příliš výrazné. V pamětech je Josef A. Čermák zapsán spíše jako obchodník než mistr houslař.

Do Krkonošské školy patří také houslařské rody Špidlenů, Pilařů a Vávrů, kterým jsou v této práci věnovány další kapitoly.

⁸ PILAŘ, Vladimír a František ŠRÁMEK. *Umění houslařů*. Praha: Panton, 1986, s. 141-143.

⁹ JALOVEC, Karel. *Čeští houslaři*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, s. 41–42.

2. Houslaři v Čechách

2.1. Houslařská dynastie Prokopů

Tento početný rod má své kořeny v Hlinsku v Čechách. Jeho prvním představitelem byl **Johann Prokop**. Víme, že se zachovalo jeho violoncello přibližně z roku 1750 a dále se v 70. letech 20. století našly jeho housle u houslaře Patočky v Jičíně.

Druhým z rodu byl **Jan Prokop** (1750–1810), který se však zabýval a živil hlavně výrobou klavírů.

Antonín Prokop (1777–1862) byl zároveň synem i žákem Jana Prokopa. Většinu svého života prožil v Hlinsku a se svou manželkou Annou Činkovou měli devět dětí – osm chlapců a jednu dívku jménem Anna. Antonín začínal jako truhlář a až později se dostal k výrobě hudebních nástrojů. Byl spíše znám jako stavitel klavírů¹⁰ a zabýval se rovněž jejich laděním. Několik let zastával funkci purkmistra. Jedním z nejstarších dětí Antonína Prokopa byl syn **František Dominik Prokop** (1803–1862). František rád sbíral zkušenosti v cizině, jeho první cesta vedla do Vídně, kde se mu podařilo najít práci u Jana Stauffera. Zpočátku se více věnoval výrobě a opravám klavírů u svého otce, později se rozvíjel u Jana Stauffera především ve zhotovování kytar. František měl nejen nadání pro tvorbu kytar, ale vynikal také v kreslení a ve volném čase se věnoval oblíbené hře na bubny. Díky své výdělečné činnosti si mohl dovolit kvalitního učitele výtvarného umění. Ve Vídni se také poprvé setkal se svou milovanou Annou Tůmovou.

Další z jeho cest vedla do města Pešti (dnes součást maďarské metropole Budapešť). I přes těžké začátky se mu tam velmi dařilo, a to jak ve výrobě houslí, tak ve stavbě kytar. Měl problémy s přijetím do skupiny mistrů houslařů a musel si tak své místo tvrdě vybojovat. Jeden svůj povedený houslařský kus věnoval purkmistrovi, který mu pomohl zařídit, aby se vyhnul nástupu na vojnu. Bohužel ho po pěti letech cholera donutila k návratu zpět do Čech. V té době bylo v Hlinsku zakázáno nosit vousy, a tak všechny svým příchodem uvedl do rozpaků, když si plnovous pod

¹⁰ PROKOP, Ladislav. *Zápisky*. Hradec Králové: Kruh, 1981, 170, [1] s. [128 -129] s. il. příl. Kraj.

nosem ponechal. Snažil se prosadit si své, a byl tedy jediným člověkem s vousy v Hlinsku.

Františkovy mistrovské nástroje jsou charakteristické kvalitním zvukem a propracovaným zdobením, ke kterému nejráději používal perleť a eben. Právě díky tomuto zdobení získaly jeho housle na výstavě v Londýně zlatou medaili. K Františkovým nejlepším dílům patří jeho violoncello. Vyniká především detailním zdobením – perleťovými trojhránky a hvězdičkami po celé délce krku a obou okrajů desek. *„U některých nástrojů upevňoval krk stavěcím šroubem, jak to bylo tehdy možné jen u kytar“¹¹*

Jedním ze synů Františka byl **Ladislav František Prokop** (1843–1919). Ladislav se u svého strýce vyučil truhlářem. Po jeho smrti se věnoval houslařskému řemeslu a již po prvním roce se mu podařilo postavit první housle. Ve své dílně se věnoval převážně stavbě kytar, po kterých měl nemálo poptávek. Pomoc získával také od bratra Františka, který mu dodával své kvalitní struníky a kolíčky. V říjnu roku 1874 propukl v Hlinsku požár, který postihl nejen Ladislava Františka, ale i dalších 580 obyvatel města, kteří přišli o střechu nad hlavou. Z Františkovy dílny zbyl pouze nádvevní zvonek, který se dochoval dodnes. Nové místo pro svoji houslařskou dílnu si Ladislav František Prokop vybral v Chrudimi, kam se po požáru odstěhoval. Ve své prosperující firmě se věnoval více opravám nástrojů, než jejich samotné stavbě.

Další známou osobností tohoto houslařského rodu je **Ladislav Prokop** (1909 – 1993), narozený v Chrudimi. Jeho vztah k houslím se začal rozvíjet již od pěti let, kdy pomáhal svému dědečkovi Františku Ladislavu Prokopovi v houslařské dílně. Seznámil se s laky a s velkým západem jimi natíral housle. Prvním Ladislavovým učitelem hry na housle byl Josef Musil, a to již od sedmi let jeho věku. V době studií se Ladislavovi dařilo a byl proto roku 1925 přijat na jednoletou odbornou houslařskou školu v Schönbachu. Jelikož se kromě všech možných předmětů v této škole učil ještě stavbu smyčců, byl v zátahu od brzkých ranních hodin do sedmi hodin do večera. Zde v Schönbachu se také zrodily jeho první housle. Ladislav se rovněž učil hrát na křídlovku a později přešel na trumpetu. Začátky nebyly snadné, neboť při jeho

¹¹ PROKOP, Ladislav. *Zápisky*. Hradec Králové: Kruh, 1981, 170, [1] s. [129] s. il. příl. Kraj.

pilném přístupu ho často bolely pysky, které míval až napuchlé. Brzy byl schopen zahrát obtížné kadence různých skladeb. Postupem času ho zdraví bohužel donutilo přestat hrát. Do českých krajín se mistr Ladislav navrátíl roku 1926. Hned po příjezdu do Čech ho vzal v Praze do učení houslařský mistr Karel Josef Dvořák (1887–1947). Kromě toho se Ladislav učil po dobu tří let hře na violoncello. Pracoval i v sobotu, denně dokázal opravit až šestnáct smyčců. V neděli chodil do řezbářské pokračovací školy. Stal se také žákem akademického sochaře Lišky v oddělení uměleckého řezbářství. K Prokopům do obchodu si pro struny chodil například velice známý houslista Jaroslav Kocián.¹²

Ladislav pracoval dle postupů Dvořákových, nejen ve stavbě nástrojů, ale i v opravách nástrojů. Do rukou se mu k opravě dostaly i např. housle Bronislava Hubemanna ve vysoké finanční hodnotě. Na jeho speciální přání mu dvakrát potahoval smyčec střídavě vždy z jedné bílé a černé žíně. Vzorem pro něj byli italští klasikové: Stradivari, Guarneri del Gesù, Bergonzi či Guadagini. Jeho tvorbu rozeznáme podle osobitých znaků: „*způsob zaklenutí vrchní a spodní desky, tvar a položení ozvučných otvorů, řezba šnekovitě zatočené hlavice, způsob, jímž je provedeno vykládání.*“¹³ V jeho záznamech je uvedeno, že v letech 1971-1993 vyrobil 42 mistrovských nástrojů, z toho 32 houslí a 7 viol. Pracoval až do vysokého věku a nezastavila ho ani lehká mozková příhoda, která ho postihla v roce 1991. Zvláštností jeho práce je použití průhledného laku, který má účinek na zvýraznění struktury dřeva. Ladislav měl své další pokračovatele v houslařském rodu, a to dva syny – Bohumila a Ladislava.

¹² SEJKOROVÁ, Stanislava. Chrudimský houslař Ladislav Prokop. *Chrudimské vlastivědné listy*. Chrudim, 1996, 5(2), 7-8.

¹³ PROKOP, Ladislav. *Zápisky*. Hradec Králové: Kruh, 1981, 170, [1] s. [134] s. il. příl. Kraj.

Bohumil Prokop (1913–1975)

K houslařskému řemeslu ho vedl Karel Josef Dvořák, podobně jako bratra Ladislava. Vyučil se v Praze a po vyučení našel spolu se svým bratrem místo v dílně svého otce, kde vytvářeli nové nástroje. Po otcově smrti přešlo vedení firmy do rukou obou bratrů. Oba bratři Prokopové jsou pokládáni za pokračovatele dvořákovské linie v českém houslařství.

Ladislav Prokop (1973)

Nejmladším vnukem Ladislava Prokopa a pokračovatelem rodové tradice je Ladislav Prokop (nejedná se tedy o Bohumilova bratra). Studium absolvoval v roce 1994 na Vysoké průmyslové škole výroby hudebních nástrojů v Kraslicích. V roce 1996 získal diplom na houslařské škole v Lubech. Po studiích v Kraslicích se seznámil s mistrem Vladimírem Čechem a pracoval pro jeho houslařský ateliér. Spolupracoval se známými hudebními osobnostmi: Josefem Sukem, Pavlem Šporclem, Daliborem Bártou a v neposlední řadě i s Wihanovým kvartetem.

Podstatnou část svého života tráví Ladislav Prokop v Londýně, a to již od roku 2005. Zprvu se stal vrchním restaurátorem ve společnosti Frederick Phelps. Zkušenosti nasbíral na nástrojích Pietra Guarneriho, Gagliana, Testore, H. Amati. Dařilo se mu dokonce natolik, že opravoval smyčec světově známé sólistce Midori. Pomocnou rukou pro něj byl mistr řemeslník Miloslav Strnad.

V roce 2009 Ladislav úspěšně absolvoval školení akustických technologií v dílně mistra řemeslníka Keitha Hilla v Manchesteru. Zde načerpal praktické znalosti zahrnující nové přístupy akustických a aplikačních technik s použitím k výrobě houslí. V roce 2012 si Ladislav Prokop v Londýně založil svoji vlastní dílnu. Kromě stavby houslí se věnuje také dalším smyčcovým nástrojům.¹⁴

¹⁴ Ladislav Prokop-violin maker. Prokop Violin [online]. 2022 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: <http://prokopviolin.com/about-me>

2.2. Houslařský rod Pilařů

Zakladatelem berlínské větve rodu Pilařů byl **Antonín Pilař** (1881–1958). Jeho otec Josef Pilař byl známý jako hornista a houslista. Hlavní zásluhu na tom, že se stal Antonín Pilař houslařem, měl venkovský kantor Václav Antonín. Ten udržoval velice dobré vztahy s Benjaminem Patočkou, ke kterému často jezdil s nástroji do jeho dílny a svým žákům předával postřehy z návštěv právě od zmíněného Benjamina Patočky.

V roce 1895 se Antonín Pilař u Benjamina Patočky vyučil. Ten byl ve své době velice žádaný a zájem o jeho práci se projevoval po celém Podkrkonoší. Benjamin přistupoval ke svým žákům velmi důsledně a nebyla to vůbec lehká škola, ani pro Antonína Pilaře. Přinesla mu hodně zkušeností do budoucího povolání. Dalším jeho mentorem v houslařství byl Josef Čermák z Kutné hory. Do práce u něj Antonín nastoupil na jeden rok v roce 1899. Po roce Antonín přešel ke známému houslaři Stowasserovi do Štýrského Hradce.

Hlavní část svého profesního života strávil v letech 1901–1909 v Berlíně. Antonín si velmi považoval působení u mistra houslaře Osvalda Möckla. Ještě před vypuknutím první světové války si Antonín stihl zařídit svou vlastní dílnu na Böhlowstrasse č. 16 v Berlíně. Bohužel se ve válečném období nemohl své práci naplno věnovat. Po skončení války se mohl Antonín ke svému řemeslu opět vrátit. Když začala druhá světová válka, odjel pracovat do své chaty postavené ve Staré Pace. V období válek se zaměřil převážně na opravy nástrojů. Po druhé světové válce odcestoval zpět do Berlína. Nakonec se usadil ve Staré Pace, kde ve své velké dílně vytvářel nástroje nejen pro Československý rozhlas. V roce 1956 Antonín bohužel onemocněl rakovinou a do dvou let v Berlíně zemřel.

Mezi úspěchy Antonína Pilaře řadíme kvalitní práci na nových nástrojích, za kterou obdržel v roce 1914 zlatou medaili v houslařské soutěži ve městě Malmö ve Švédsku. Roku 1927 vznikly v rukou Antonína Pilaře velice vzácné housle, jež jsou vystaveny v muzeu v Pasekách nad Jizerou.¹⁵ Antonín se inspiroval Stradivariho modelem, podle nějž housle postavil. Pro hlavici, luby a spodní desku si vybral

¹⁵ PILAŘ, Vladimír a František ŠRÁMEK. *Umění houslařů*. 2. upr. vyd. Praha: Panton, 1988, s. 145-146.

javorové dřevo. Velmi si dal záležet na vykládání a ostrých rezonančních otvorech. Housle se řadí mezi špičkové nástroje houslařského umění.

Dalšími pokračovateli houslařského rodu byli dva synové Antonína Pilaře. Prvním z nich byl Antonín (1905–1982), který se narodil v Berlíně. Potřebné základy pro houslařské řemeslo pochytil od svého otce. Jeden rok se učil u Wolfganga Götze v Markneukirchenu. Své dovednosti dále rozvíjel v letech 1924–1925 u Josefa Vedrala v Haagu. Měl také styky s Otakarem Špidlenem, a to v roce 1930, kdy u něj našel pracovní místo.

Mladším ze synů byl houslař Jaroslav (1909–1967). I jeho otec naučil nepostradatelným základům houslařství, díky kterým se mohl ve svém oboru posunout dál. Byl přijat na houslařskou školu v Mittenwaldu, kde si rozšířil své znalosti a dovednosti v tomto umění. Berlín si také oblíbil a po absolvování školy se tam opět vrátil. Nakonec se vrátil zpět do Čech, kde zůstal a pracoval u Otakara Špidlena. Jako správný houslař si zařídil svou vlastní dílnu, ve které stavěl nové nástroje, ale věnoval se také opravám nástrojů z různých období. Prvním nástrojem z jeho dílny byla kytara postavená z desky ze starého stolu.

Pokračovateli této houslařské generace byli synové Antonína – Gottfried, Hans Joachim a také Jaroslavova dcera Renata.

Karel Pilař (1899–1985)

O Karlu Pilařovi se dá říci, že byl zakladatelem české větve rodu Pilařů. Pocházel ze čtyř sourozenců, z nichž se houslařství vyučil pouze Bedřich. Karel své znalosti rozvíjel v letech 1913–1916 u svého učitele Josefa Čermáka v Kutné hoře. Tenkrát nebyl nástup do učení něco samozřejmého, Karel musel splnit podmínky dané svým učitelem. Mezi požadavky bylo zahrnuto např. placení stravy a bytu po dobu čtyř let, vlastní peřiny a postel, praní prádla na svoji zodpovědnost. Za pouhé dva měsíce už Karel opravoval nástroje a o rok později již postavil své první housle.¹⁶

Čermák posílal o Karlovi dopisy do Staré Paky. Zmiňoval v nich, jak se Karlovi daří a jaké má pracovní úspěchy. Rozepsal se i o tom, jak Karel přistupuje k houslařině a jak se učí samostatnosti. V tomto období Karel postavil své první housle, které měly

¹⁶ PILAŘ, Vladimír a František ŠRÁMEK. *Umění houslařů*. 2. upr. vyd. Praha: Panton, 1988, s. 146.

hodnotu tehdejších 80 korun. S velkou důsledností se hned pustil do výroby dalšího nástroje. V roce 1917 musel jeho učitel Čermák narukovat, což donutilo Karla z firmy odejít. V Praze však dostal nové místo ve firmě bratří Šámalů.¹⁷ Nejvíc zkušeností načerpal roku 1917 v Berlíně, kde nastoupil jako tovaryš u svého strýce Antonína Pilaře. Každý den měl možnost poznávat vzácné hudební nástroje různých houslařských škol.

Karel uměl vložit do svých nástrojů kus svého já, což je v této profesi velmi důležitá věc. Jeho housle se vyznačují kvalitně zpracovaným lakem a vůbec celkovou propracovaností nástrojů. Dával si záležet na tom, aby jejich vzhled byl působivý. Nejen z vnějšího pohledu byly jeho housle přitažlivé, ale kladně jsou hodnoceny také po tónové stránce. Jeden z jeho postupů při stavbě nových nástrojů byl, že nechával housle před lakováním zahnědnout přirozenou cestou na světle. Na své výtvary nanášel lehký průhledný olejový lak, a to proto, aby umožnil vyniknout přirozené barvě použitého dřeva. Jeho vzorem byly modely Guarneri, Stradivari a Guadagini.

Karel Pilař měl velmi dobrý vztah s Otakarem Špidlenem, s nímž spolupracoval od roku 1919. Čas s mistrem Špidlenem Karlovi přinášel poznání starší i nové práce české houslařské školy. Měl tu čest setkat se s významnými osobnostmi, jako například s Jaroslavem Kociánem, Františkem Ondříčkem a s mladým Vášou Příhodou.¹⁸ Karla lákalo poznávat další umění houslařů na vysoké úrovni.

Karlova cesta za poznáním houslařství pokračovala roku 1921 do Haagu v Holandsku. V roce 1924 se spolu s Antonínem Pilařem učili u velice váženého houslaře Josefa Vedrala. Karel měl také jedinečnou možnost poznat jeho sbírku vzácných starých originálních smyčcových nástrojů a nasbíral zde mnoho zkušeností s opravou nástrojů. Některé z těch, které mu prošly rukama, byly opravdu klenoty, na kterých mohl rozvíjet své houslařské umění.

Karlovy plány sahaly až do Paříže, kde se chtěl usadit. Dostal ale nabídku od svého strýce, který měl zařízené prostory v Hradci Králové. Od roku 1924 začal Karel

¹⁷ POUR, Míla. Rod hradeckých a berlínských houslařů ze Staré Paky. *Noviny Jičínska*. 1999, 8(279), 18. ISSN 1210-6062.

¹⁸ PILAŘ, Vladimír a František ŠRÁMEK. *Umění houslařů*. 2. upr. vyd. Praha: Panton, 1988, s. 146-149.

v tomto městě působit a svoji dílnu si založil na Pražském předměstí (na dnešní Dukelské třídě). Jeho píle a svědomitost byla neúnavná, a to až do pozdního věku. Kromě houslařské práce hrál také na violoncello v různých amatérských tělesech, a to až do svých 83 let. V roce 1929 se zúčastnil studijní cesty do Itálie za objevování dalších starých italských nástrojů. S Josefem Martinem, pedagogem houslí, uskutečnil v roce 1936 cestu za nástroji do Nizozemí a Belgie. Karel mu byl nápomocen při výběru originálních Stradivariho houslí.

Mezi významné úspěchy Karla Pilaře patří čtvrtá cena na tónové soutěži pořádané Národohospodářským ústavem v roce 1933. Karlovou konkurencí zde byli pražští houslaři – František Kříž (1. cena), Otakar Špidlen (2. cena) a Karel Vávra (3. cena). V roce 1958 byl přidán jako zakládající člen Kruhu umělců houslařů při Svazu čs. skladatelů v Praze. V roce 1960 získal za své housle čestné uznání v soutěži pořádané k 15. výročí osvobození Československa. V tom samém roce byl poprvé vybrán do poroty mezinárodní soutěže v Liegu. O dva roky později byl opět pozván do poroty mezinárodní houslařské soutěže Henryka Wieniawského v Poznani. Dalšími jeho úspěchy jsou různá ocenění: v roce 1975 získal čestné uznání „Za vynikající práci“. Nechyběl mu ani titul „zasloužilého umělce“ z roku 1979. V neposlední řadě mu byl roku 1985 udělen Řád práce.

Karel zastával mezi ostatními houslaři přední postavení, především pak jako restaurátor nástrojů. Měl značný podíl na záchraně mnoha starých a cenných nástrojů pro budoucí generace. Do jeho rukou se také dostávaly nástroje z hudebního oddělení Národního muzea. Jeho píle ho neopustila ani ve velmi pozdním věku; pracoval téměř až do své smrti. Poslední housle s opusovým číslem 210 sestavil v roce 1985.

Bedřich Pilař (1906–1986)

Bedřich byl všestranně zaměřený člověk. Zálibu neměl pouze v houslařství, ale také ve hře na různé nástroje – housle, violu, kontrabas, flétnu, bicí nástroje, kytaru a klavír. Od roku 1920 studoval u Otakara Špidlena v Praze. Ve svém řemeslu byl zodpovědný a zvládal i komplikovanější restaurátorské práce. Stejně jako jeho bratr Karel působil v Hradci Králové. Po skončení druhé světové války začal pracovat v

Družstvu hudebních nástrojů v Liberci. V roce 1972 se usadil v Roškopově u Staré Paky a až do svého stáří se věnoval opravám nástrojů.¹⁹

Vladimír Pilař (1926–2008)

Vladimírovým rodným městem byl Hradec Králové, kde také celý život žil a pracoval. Kromě houslařství se věnoval i hře na housle a na flétnu. Absolvoval soukromou školu houslí u pana profesora Karla Hršela a ve výuce hry na flétnu ho provázel po celou dobu pan profesor Zdeněk Stoklasa. Své hudební umění ve hře na flétnu uplatňoval v různých souborech – získal například pozici první flétny v amatérské filharmonii.

Vladimír byl členem různých hudebních seskupení. V roce 1959 přijal členství v Kruhu umělců houslařů. Dále byl přijat do německého houslařského svazu „Verband der deutschen Geigenbauer“. Byl také členem expertů státní sbírky hudebních nástrojů hudebního oddělení Národního muzea v Praze.

Na počátku svého působení se zabýval opravami nástrojů. Teprve od roku 1957 se začaly z jeho rukou rodit housle. Nejprve byl v houslařské tvorbě veden otcem Karlem Pilařem – stavěl i opravoval podle jeho předloh a metod. Později svůj styl přeměroval ke Stradivarimu či Guarnerimu. Svou pozornost věnoval prozkoumávání kvality rezonančního dřeva. Žil v přesvědčení, že každý houslař může postavit nový nástroj ve stejné tónové kvalitě, která vydrží po celou životnost nástroje. Pro zdokonalování své práce si pořizoval fotografie a ponechával si vzorky dřeva svých finálních houslí. Měl rád přirozené zabarvení laku a tak nechával v létě desky houslí zahřívět na denním světle, podobně jako Jaroslav Pilař. Své návrhy a představy houslařské práce konzultoval s jinými houslaři, a to primárně s Přemyslem Otakarem Špidlenem. Při stavbě svých nástrojů nanášel vlastní lak, který se stále snažil zdokonalovat. Typickým znakem jeho tvorby v závěrečném období života bylo lakování se stíny a tedy se zajímavým vzhledem.

Vladimír Pilař byl velmi aktivním účastníkem různých houslařských soutěží stejně jako Přemysl Špidlen. Po druhé světové válce byly houslařské soutěže novinkou.

¹⁹ PILAŘ, Vladimír a František ŠRÁMEK. *Umění houslařů*. 2. upr. vyd. Praha: Panton, 1988, s. 146.

Prvním Vladimírovým úspěchem bylo získání diplomu na mezinárodní soutěži v Liegu roku 1957. Z dalšího ročníku soutěže si přivezl čtvrté místo a mimořádné ocenění (zlatá medaile) za nejlepší tón. Roku 1963 se mu podařilo získat ze stejné soutěže třetí umístění. Své místo si získal také jako žádaný pedagog, a to i v cizích zemích. Poté, co si odnesl významnou cenu ze soutěže v Liegu, se mu ozval mladý Holanďan Marten Cornelissen s žádostí, zda by ho nemohl Vladimír učít.²⁰ Když ho k sobě přijal, po nějaké době se Marten zúčastnil houslařské²¹ soutěže v Liegu. Porota jej odměnila druhou cenou a do poslední chvíle si myslela, že opět soutěžil sám Vladimír, neboť celá soutěž probíhala anonymně.

Ještě většího úspěchu docílil Vladimír Pilař v roce 1962, kdy získal první místo v mezinárodní soutěži Henryka Wieniawského v Poznani. V letech 1967 a 1981 byl pozván jako člen poroty na houslařskou soutěž v Poznani. V roce 1985 byl také vybrán do poroty a zvolen organizátorem první houslařské soutěže v Hradci Králové.

Během svého profesního života prozkoumal Vladimír Pilař mnoho míst v cizině. Jedna z jeho nejvýznamnějších cest se uskutečnila v roce 1972 do Moskvy, kdy přijal pozvání od ministerstva kultury SSSR. Vladimír tam mohl poznat nejen moskevské houslaře, ale i státní sbírku starodávných cenných nástrojů. Do státní sbírky přispěl i svým vlastním nástrojem (opusové číslo 207, rok 1973). O opravu houslí byl požádán dokonce i na Kubě. Profesor Evelio Tiales po skončení svého koncertu ukázal Vladimírovi svůj cremonský nástroj, na kterém se odlupovaly okraje vrchní desky. Vladimír dal housle ochotně do pořádku a nabídl pomoc při rozvoji houslařského umění právě v této zemi. Během Vladimírova působení na Kubě se zde podařilo výrobu lidových nástrojů rozproudit a celkový stav se zlepšil. Cestoval rovněž do Itálie, Švédska, USA, NDR, Polska, Holandska, Anglie, NSR a do Japonska. Do Tokia a dalších japonských míst byl pozván firmou Shirakawa, která opatřuje ty nejlepší nástroje od současných houslařů pro japonské houslisty. S Přemyslem Špidlenem se – rovněž v Japonsku – účastnil houslařských výstav. Roku 1980

²⁰ ČR. Housle - královský nástroj. *Lidová demokracie*. 1981, 37(204), 5.

²¹ POUR, Míla. Rod hradeckých a berlínských houslařů ze Staré Paky. *Noviny Jičínska*. 1999, 8(279), 18. ISSN 1210-6062.

získaly právě housle od Přemysla Špidlena a Vladimíra Pilaře v soutěžní anketě v rámci výstavy největší počet hlasů.

Tomáš Pilař (1954)

Otcem a zároveň učitelem Tomáše Pilaře byl Vladimír Pilař. Cestou k houslařství jej vedl i jeho dědeček Karel Pilař. Od raného věku se Tomáš věnoval hře na housle a na violoncello, k tomu se ještě učil cizím jazykům, hlavně angličtině a němčině. Roku 1973 byl povolán do vojenské služby. Sloužil jako houslař v armádní dílně v Praze. Náplní jeho práce byla stavba nových nástrojů, ale také opravy starších nástrojů a úpravy smyčců. Na základě zkoušky byl v roce 1973 úspěšně vybrán mezi členy Kruhu umělců houslařů. Po roce 1975 se přestěhoval do Hradce Králové, kde ve své vile a zároveň v rodinném ateliéru na Dukelské třídě čp. 95 pracuje dodnes.

V roce 1977 se Tomáš Pilař setkal s kvalifikovaným smyččařem R. Herbertem Leichtem v Hohendorfu u Markneukirchenu v NDR. Odcestoval za ním s cílem něco se naučit a nasbírat nové zkušenosti. Výsledkem jeho studia byly nově postavené smyčce a také znalosti, jak smyčce opravovat. Tomáš roku 1981 odcestoval pro získání dalších zkušeností ke známému smyččaři C. Hansu Karlu²² Schmidtovi do Drážďan. V roce 1978 také absolvoval roční stáž v Basileji u Felixe Griedera.

Své nástroje staví podle modelů Stradivariho a Guarneriho. Dává si záležet na vykládání, které je podobné práci jeho otce. U některých jeho nástrojů se můžeme setkat s širší hranou u závitů hlavičky. Pro nanášení laku na své nástroje používá vlastní postup: přes zimu vytvoří desky, luby a hlavičky, aby je mohl v létě nechat na světle přirozeně zabarvit. Za velmi důležité považuje poznání vlastností daného materiálu, než se začne nástroj lakovat. Používá vlastní recepturu laku ve zlatožlutém až červenokaštanovém odstínu.

Tomáš je velice žádaným houslařem hlavně u mladší generace. Jeho mistrovské nástroje znějí v rukou virtuózů, jako jsou Jan Opšitoš, Ivan Ženatý, Petr Kristian, Luděk Cap a další. Nástroje Tomáše Pilaře se vyjímají také v orchestrálním a

²² Kruh umělců houslařů. *Kruh umělců houslařů* [online]. Copyright © 2016 [cit. 12.06.2021]. Dostupné z: <http://kuh.housle.cz>

komornějším obsazení (Česká filharmonie, Československý rozhlas, Moravská filharmonie Olomouc...).

Mezi houslařské úspěchy Tomáše Pilaře patří celá řada ocenění. Na mezinárodní houslařské soutěži v Cremoně získal roku 1976 druhé místo a stříbrnou medaili. O rok později se stal laureátem mezinárodní soutěže Henryka Wieniawského v Poznani. Na této soutěži obdržel ocenění „Zlatého Groblicze“ (zlatá hlavice) za nejlepší uměleckou individuální práci. Mistr Tomáš Pilař uspěl také ve Spojených státech amerických, kde se svými houslemi roku 1980 dosáhl na páté místo. Rovněž rok 1985 přinesl Tomášovi vynikající výsledky – byla mu udělena hlavní cena v mezinárodní soutěži Oskara Nedbala ve stavbě viol v Hradci Králové. K tomuto ocenění navíc získal zlatou a stříbrnou medaili. Zlatá medaile představovala nejlepší práci a nejlepší tónovou kvalitu violy. V roce 1977 mu byl ministrem kultury ČSR přidělen titul „Vzorný pracovník kultury“.²³

Na co velmi rád vzpomíná, jsou dračí housle vlastní tvorby: „Asi před pěti lety jsem stavěl housle pro jednoho známého houslistu, vybrali jsme spolu ve skladu dřevo, které chtěl, a já se pustil do práce. Jak jsem si tak hobloval, najednou na mě z té javorové desky vykoul tmavý flek. To není nic zvláštního, občas se nějaký flíček objeví a není to na škodu, taková piha krásy. Jenže jak jsem hobloval dál, tak se ten flek rozšířil na velikost, kterou jsem na dřevě nikdy dřív neviděl. Tak jsem zákazníkovi vybral jiné dřevo, tohle jsem ale nechtěl vyhodit, přece jen už jsem na něm nechal hodně práce. Když jsem se na ten flek pořádně zadíval, najednou jsem v něm viděl podobiznu draka. Řekl jsem si, udělám z nouze ctnost a využiji toho. Oslovil jsem tedy svoji kamarádku výtvarnici a ta mi tam toho draka lehce zvýraznila. Tak vznikly Dračí housle. Byly nádherné, ale komu je dát? Nakonec jsem se rozhodl, že je věnuji jako hlavní cenu pro vítěze Kociánovy houslové soutěže, která se každoročně pořádá v Ústí nad Orlicí. Je to soutěž pro mladé talenty do 16 let, letos proběhl dokonce už 60. ročník. Asi osud tomu chtěl, že právě ten rok vyhrála Kanadanka,

²³ PILAŘ, Vladimír a František ŠRÁMEK. *Umění houslařů*. Praha: PANTON., s. 149, ISBN 35-065-86.

ovšem čínského původu. Číňanka, pro kterou je drak symbolem síly a odvahy, vyhrála dračí housle. Asi to tak mělo být.²⁴

Šárka Hušková Pilařová (1980)

Ke stavbě houslí to Šárku táhlo už od dětství, když se jako malá chodila dívat pod ruce svému otci, jak se věnuje řemeslu. Již od své páté třídy na základní škole ji otec v dílně svěřoval malé úkoly s houslemi. Sama se pro toto vzácné umění rozhodla a dokázala si ho i prosadit. Na rozdíl od ostatních ale hrála jako malá na housle nerada.

Housle samostatně staví od roku 1998 ve své dílně rodinné vily v Čechově ulici na Pražském předměstí v Hradci Králové. Kromě toho je trenérkou juda a vedoucí skautu. Šárka má dva syny, z nichž jeden se možná vydá na houslařskou cestu, aby rodinná tradice pokračovala. Oba hrají na hudební nástroje – starší syn se věnuje hře na violoncello, mladší hraje na housle. V dílně pracuje Šárka společně s manželem, který je vyučeným řezbářem a Šárka ho svou prací inspirovala. Šárka je velice pracovitá a má ráda, když svůj čas může maximálně naplnit povznášející prací. Je aktivní hráčkou v amatérských orchestrálních uskupeních a také ve folklóru.²⁵²⁶

Housle staví Šárka ze dřeva, které zajišťoval její dědeček a ke své práci používá nástroj s vlastnoručně vyrobenou rukojetí usnadňující výrobu. Svým nástrojům píše na viněty místo čísel jména – např. Lady Macbeth, Jakub, Madam Butterfly nebo Celine Dion. Zabývá se také restaurováním starých nástrojů. K opravě se jí dostaly do rukou i vzácné italské housle.

²⁴PILAŘ, Tomáš. Tomáš a Šárka Pilařovi: housle jako děti. *Quartier: královský magazín: vše důležité nejen z Hradce Králové*. 2018, 9-13.

²⁵ Hradec.rozhlas. *Rozhlas Hradec Králové* [online]. Hradec Králové [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://hradec.rozhlas.cz/rod-pilaru-housle-jsou-jako-lide-nevlezete-do-nich-odhadnete-charakter-ale-8391953>

Na nástroje od mistrů Pilařů hrají umělci po celém světě od Japonska až po Velkou Británii. Jejich housle vlastní například i významný český houslista Jaroslav Svěcený.²⁷

Specialitou houslařského rodu Pilařů jsou například zelené housle (pro mladšího syna Šárky), dračí housle nebo vyřezaná hlava lva místo klasického šneku.

²⁷ Idnes. *IDNES.cz* / *MAGAZÍNY* [online]. 2021 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/hobby/dilna/housle-vyroba-sarka-huskova-pilarova.A210423_102505_hudba_lisv

2.3. Houslařský rod Špidlenů

Zakladatel rodu **František Francevič Špidlen** (1867–1916) se narodil v podkrkonošských Sklenařicích. Své řemeslné zkušenosti sbíral v takzvané „krkonošské houslařské škole“. Už od prvních krůčků ho ve stavbě houslí vedl jeho švagr František Vitáček. V pouhých devatenácti letech, roku 1886, se vydal do Ruska, přesněji do Kyjeva. Svými dovednostmi tam přispěl k založení dodnes největší světové sbírky starých hudebních nástrojů. František za pomoci Jindřicha Jindříška získal další zaměstnání – pracoval jako reparatér poškozených nástrojů v jeho obchodním domě. Povinnou vojenskou službu si odsloužil v Terezíně, u muziky. Čechy poté opustil a vrátil se zpět do Kyjeva k Jindříškovi. Zanedlouho se oženil s dívkou českého původu Annou Lorencovou. Při práci u Jindříška měl příležitost vidět mnoho vzácných nástrojů a posléze se z něj stal nejlepší houslař v Rusku. Otakar Ševčík, který také působil v Kyjevě, se Františkovi zmínil o konkurzu, který vypsal carská konzervatoř v Moskvě na místo zemřelého francouzského houslaře Ernesta André Salzarda. Na konkurzu se mu zadařilo, místo získal a stal se tak ve svých třiceti letech houslařem carské konzervatoře.

Kvalitní nástroje (stradivárky, guarnerky) začal poznávat až teprve v Kyjevě. Dosud se s těmito houslemi nikdy nesešel. František Francevič vynikal především jako restaurátor a opravář starých nástrojů. Postupem času získal pomocníky – Julia Hubičku (1886–1955) a synovce Jindřicha Vitáčka (1880–1946), který v pozdější době jeho moskevský obchod převzal. Vyrobené housle si od Františka koupil i koncertní mistr moskevské filharmonie. Když hrál slavný houslista Jan Kubelík s touto filharmonií a na jeho stradivárkách praskla při koncertu struna, zachránily ho právě housle koncertního mistra. Tyto housle zněly v rukou Kubelíka stejně tak dobře jako původní stradivárky. Se svými houslemi slavil úspěchy nejen v Rusku, ale i v dalších zemích. Později se zhoršily pracovní podmínky v jeho houslařské dílně. Bylo tam vlhko a šero, až se muselo svítit po celý den. K osvětlení se používaly plynové lampy, které vytvářely nepříjemné ovzduší, při kterém František velice trpěl. Tyto podmínky ho donutily ke změně působiště. Obchod přenechal svému synovci Jindřichu Vitáčkovi a v roce 1907 se i ze zdravotních důvodů vrátil do Čech na Litoměřicko. Neměl s sebou žádné housle a náhle měl plno volného času. Vyléčila ho práce na zahradě. Když se František uzdravil, přestěhoval se roku 1909 s rodinou do

Prahy, kde si otevřel novou houslařskou dílnu v Křížovnické ulici č. p. 71 poblíž konzervatoře, kde si nechal vyrobit ponk a pustil se do výroby nových nástrojů podle vynikajících vzorů z Moskvy. Kromě dílny měl v Praze pronajatý i obchod v dnešní Karlově ulici. Podmínky pro jeho vedení nebyly v té době zrovna lehké, jelikož byla zrovna hospodářská krize a konkurenci se nedalo vyhnout. František si však svou klientelu uměl získat. Rozhodl se zůstat v Praze, a prodal svůj moskevský obchod svému synovci Jindřichu Vitáčkovi. Život však Františkovi přinášel i smutné události – roku 1912 Františkovi zemřela manželka. Jeho druhou ženou se stala na doporučení Marie Slavíkové, děti ji ale neměly rády. Jejich otec František Francevič Špidlen zemřel ve velmi brzkém věku, v pouhých čtyřiceti devíti letech.²⁸

Otakar František Špidlen (1896–1958)

Jeho rodným městem byl Kyjev. Své mládí prožil v Moskvě se svým otcem, který působil na místě houslaře carské konzervatoře. Kvůli zdravotním potížím svého otce se s rodinou přestěhoval do Pokratic u Litoměřic, kde se vzdělával v místní obecné škole. Základům houslařského umění se učil u Julia Hubičky v Praze. Zanechal po sobě mnoho cenných hudebních nástrojů, náradí a hlavně vzácné vyschlé dřevo pro budoucí nové housle. Stejně jako jeho otec měl zálibu ve starých nástrojích. V pouhých devatenácti letech přišel o otce a hlavní starost o rodinu přešla na něj jako na nejstarší z dětí. Matka už v té době také nežila.

Pár střípků ze vzpomínek na Otakara Františka Špidlena: Nastal únor roku 1916, ve kterém zemřel dědeček. Otec byl příliš mladý a nesl pouhých devatenáct let. Vyučení řemesla měl sice za sebou, ale chyběl mu živnostenský list. Tudíž ho nemohl mezi sebe přijmout tehdejší cech houslařů. Dostal ke své práci dozorce neboli komisaře, byl to také houslař, který na něj dohlížel po stránce profesní. Právě on mohl potvrdit jeho dostatečnou způsobilost a poté až mohl obdržet oficiální živnostenský list. Zanedlouho získal pod schválením dozorce již zmíněný list.

Od listopadu roku 1918 převzal Otakar František Špidlen do svých rukou otcovu firmu a projevoval se jako velice schopný a nadaný podnikatel. Byl nejen výborným reparatérem a výrobcem nástrojů, ale i obchodníkem. Jeho píle a pracovitost mu

²⁸ HUBIČKOVÁ, Libuše, Přemysl Otakar ŠPIDLEN a Jan Baptista ŠPIDLEN. *Špidlenové čeští mistři houslaři: Co nevíte o houslích...* Praha: Rodina Špidlenů, 2003., s. 18–33., ISBN 80-239-1978-4.

pomohly vést firmu a starat se o své sourozence. Jelikož měl dobré spojení s Jindřichem Vitáčkem, dostávaly se mu do rukou cenné nástroje, které se nedaly v Čechách sehnat.

Po bolševické revoluci v říjnu roku 1917 se zastavil finanční příjem z Ruska od Jindřicha Vitáčka, čímž pro něj byl omezen výběr starých nástrojů. Otakar František byl ve své práci nezastavitelný, pracoval i po nocích a ještě se věnoval obchodu. Uměl si poradit i v nepříznivých situacích a dokázal povznést dědictví po svém otci. V roce 1926 se jeho obchod rozšířil a nově sídlil na Novém městě v Praze ve známé Jungmannově ulici č. p. 32. Dům nesl název U tří hroznů a kdysi ho vlastnil Josef Jungmann společně se svou rodinou. František neměl nízké ambice a tak měl rozestavěný další dům v Masné ulici a později dokonce vilu v Černošicích. Obchod v Jungmannově ulici byl bohatě vybaven jak příslušenstvím pro housle, tak různými nástroji, jako byly housle, violy, violoncella, kytary, foukací harmoniky. V další dílně obchodu se nástroje opravovaly. Stálými zákazníky byly známé osobnosti – např. František Ondříček, Josef Suk, Jan Kubelík, Váša Příhoda, David Oistrach a mnoho dalších slavných houslistů. Důležitou oporou pro jeho obchod i profesi byla žena Františka Otakara Marie Blovká.

Otakar Špidlen byl účastníkem několika výstav v Čechách a mnoha soutěží na konzervatoři, i v Emauzích a v Rudolfinu. Odnášel si vysoká umístění, hlavně první a druhé ceny. Roku 1936 vyrobil vzácné housle pro prezidenta T. G. Masaryka, které byly obohaceny malbou na spodní desce od malíře Diblíka ze sousedství Špidlenů. Malba obsahovala velký státní znak ČSR a iniciály T. G. M. Masaryk tyto housle daroval konzervatoři. Dnes jsou uloženy v depozitáři pražské hudební konzervatoře. Tento model houslí je kopií podle Antonia Stradivariho a je považován za jedno z nejkrásnějších děl moderního českého houslařství.

Mistr houslař Otakar Špidlen byl vzorem pro další generace, např. pro Bedřicha Pilaře (1906–1986) a jeho syna Přemysla Otakara (1920–2010). Zaměstnány u něj byly další osobnosti: Julius Hubička, Karel Pilař, Josef Bohumil Herclík, František Pecha, Josef Mach, později synové Antonína Pilaře z Berlína, Jaroslav Pilař, Antonín Pilař a nakonec Přemysl Herclík.

Při výrobě houslí František Otakar nezanechával opusové číslo, pouze rok dokončení stavby nástroje. Inspiroval se a stavěl podle modelů Stradivariho a

Guarneriho. Dřeva houslí byla pokryta oranžovým olejovým lakem dováženým z ciziny. Nástroje nechával tlustší ve dřevě, podobně jako jeho otec.

Otakarovo umění bylo negativně ovlivněno režimem, který se blížil k diktatuře bolševického Sovětského svazu. Tím byla houslařům odebrána svoboda v jejich umění. Režim ohrožoval také Špidlenovu firmu, a tak přišel Otakar Špidlen se zázračnou myšlenkou: „*Co kdyby bylo houslařství konečně uznáno, jako umělecký - čili tvůrčí, svobodný obor, nikoli jako běžná výroba spotřebního zboží, jako řadové řemeslo? Co kdyby se houslaři pokusili získat statut svobodného povolání?*“ Roku 1950 byl Otakarem sepsán manifest na obhajobu houslařství s názvem: *Obrana houslařství jako umění s podtitulem Je houslařství uměním nebo pouhým řemeslem?*²⁹ Pod tento spis se podepsali jak různí umělci, tak instituce a firmy. Manifest byl uznán ministerstvem školství. Měl také kladný vliv na vznikající Kruh umělců houslařů.

Bohužel poválečné období přineslo Špidlenům značné finanční potíže. Například měli nařízeno zaplatit milionářskou daň z majetku. Další nemilou starostí bylo zachránit vlastní část domu v Jungmannově ulici. V květnu roku 1958 Otakar Špidlen zemřel v pouhých dvašedesáti letech.

Přemysl Otakar Špidlen (1920–2010)

Přemysl Otakar Špidlen, narozený dne 18. června 1920, nebyl pouhým houslařem, ale také zdatným sportovcem, především lyžařem. Byl dokonce přijat do českého národního družstva.

K houslařství se přiblížil již ve svých šesti letech, kdy pozoroval práci s houslemi svého otce. Houslařskému řemeslu se tedy vyučil v domácím prostředí. Hře na housle se učil v letech školní docházky a také později na gymnáziu. Ve hře na housle, na klavír a ve studiu skladby se vzdělával soukromě u profesorů konzervatoře. Ve svých sedmnácti letech, v roce 1937, postavil Otakar své první

²⁹ HUBIČKOVÁ, Libuše, Přemysl Otakar ŠPIDLEN a Jan Baptista ŠPIDLEN. *Špidlenové čeští mistři houslaři: Co nevíte o houslích...* Praha: Rodina Špidlenů, 2003, s. 38, ISBN 80-239-1978-4.

housle. Do obchodu svého otce chodil například významný český houslista Jan Kubelík a hrával tam na opravdové Stradivariho housle. To bylo pro Přemysla Otakara jako pozorovatele velice přínosné. Po smrti otce Otakara Františka Špidlena se musel obchod postupem času zrušit.

Postupně získával Přemysl Otakar Špidlen potřebné znalosti pro výrobu houslí a zúčastnil se mezinárodních houslařských soutěží. V Poznani obsadil dvakrát první místo a dvě zlaté medaile přivezl z belgického města Liege. Později se sám stal jedním z členů mezinárodní komise porotců, například v roce 1978 v Poznani a poté v italské Cremoně – rodném městě slavných houslařů. Otakarovy nástroje byly velmi ceněné. Důkazem toho je i výrok špičkového francouzského znalce houslí – Etienne Vatelot o něm řekl: „*Je to znovuobjevení Stradivariho!*“ Za jediného houslaře, kterému se podařilo proniknout do tajemství Stradivariho houslí, ho dále považoval velký znalec a obchodník s hudebními nástroji Walter Hamma.³⁰

Silnou stránkou Přemysla Otakara byla jeho znalost dřeva a široký přehled o způsobech ladění desek houslí. Byl vybaven vědomostmi z moderní fyziky a chemie, nepostradatelnými pro správné lakování nástroje. Jeho aktivita ve hře na housle mu pomohla ve zkoušení různých nástrojů v jakékoliv fázi výroby. Vrchol Otakarova profesního umění nastal, když se mu podařilo sestavit druhé housle typu Stradivari. Takový neobyčejný úspěch obnášel spoustu dřiny za ponkem, nespočet zkoušek a testů se složením a nanášením laku na povrch. Netýkalo se to pouze praktické stránky, ale zahrnovalo to hodiny nad stránkami odborných publikací o kvalitách zvuku a rezonanci dřeva a o způsobu jeho zpracování. Přemysl Otakar Špidlen tak získal přezdívku Český Stradivari.

Jan Baptista Špidlen (1967)

Další z rodu Špidlenů, který dosud vykonává svou houslařskou práci, je Jan Baptista, narozený 12. listopadu roku 1967 v Praze. K hudbě byl veden od útlého věku – již od pěti let se učil hrát na housle. Základy houslařiny pochytil v německém Mittenwaldu

³⁰ K. Český Stradivari. *Rudé právo*. 1980, 60(142), 5.

během jednoho roku studia na Mezinárodní houslařské škole. Mezi jeho koníčky patří windsurfing a snowboarding.

Z prvního manželství se Janu B. Špidlenovi narodily dvě dcery, avšak ani jedna neměla zájem o hudbu. Jeho přání mít syna se mu vyplnilo v druhém manželství. Jan Baptista má na svých bedrech nelehký úkol – navázat na práci svých předků a udržet výbornou reputaci rodového podniku. Náš významný houslista Pavel Šporcl říká o mistru houslaři, že se své práce zhostil zodpovědně a patří dnes k absolutní světové špičce.

Jan Baptista znovu otevřel obchod s hudebními nástroji, který za jeho otce Přemysla Otakara Špidlena zanikl. Přál si, aby otevření obchodu znamenalo, že by denní rutinu vykonával někdo jiný, a to zkušený a vzdělaný člověk, který by měl rozsáhlý přehled o sortimentu.

Dle slov Jana Špidlena houslař dosáhne úspěchu, pokud bude manuálně zručný a schopný ovládnout náradí, bude rozumět práci se dřevem, bude se orientovat v zákonitostech akustiky a ve složení i následném vlivu laků a gruntu. Dobrý houslař by měl také poznat, co s houslemi udělá samotné hraní. Houslař by měl mít vztah k hudbě a také ovládat hru na hudební nástroj, který vyrábí. Důležitou roli může hrát i talent získaný po předcích. Tady by mohlo nastat nebezpečí, že se houslař spokojí se zděděnými hodnotami, aniž by je dále rozvíjel. Jan Baptista Špidlen si dále myslí, že umění začíná tehdy, když nástroje jsou nejen krásné, ale navíc mají v sobě i něco osobitého, charakteristického pro jejich tvůrce. Díky množství houslařů není jednoduché najít svůj osobitý styl - některým může být vrozen, tak jako krásný rukopis. Jan lpí na poznávání starých nástrojů a rozlišování drobných detailů. *„Čím víc nástrojů člověk pozná, tím více rozdílů vnímá a začne rozlišovat“.*³¹ Nezastavitelné hledání, zkoušení, experimentování, kombinování nového s již poznaným je nekonečný námět mistrů houslařů.

Obvyklá otázka houslařů je, zda vyrábět housle podle modelu Guarneri nebo Stradivari, ale u Jana Špidlena je to jinak. Nechce dělat kopie a snaží se vyrábět housle vlastního stylu. Nástroj může vycházet z jednoho či druhého modelu, avšak

³¹ HUBIČKOVÁ, Libuše, Přemysl Otakar ŠPIDLEN a Jan Baptista ŠPIDLEN: *Špidlenové čeští mistři houslaři*. Praha: Rodina Špidlenů, 2003, s. 63. ISBN 80-239-1978-4.

neznamená to, že vytváří Stradivariho kopii. Jan by si přál dovršit charakteristiky Guarneriho, ale stále musí být rozeznatelné, že je nástroj stvořený jeho rukou. Jde o nalezení vlastních charakteristik a to je velice obtížné. Janovi se v Londýně podařilo vytvořit kopii právě zmíněných guarnerek s názvem Vieuxtemps. Na zhotovení jeho nástrojů se čeká třeba i několik let, poněvadž jsou vysoce ceněny

V roce 1993 se Jan Baptista oženil s Martou Adámkovou, s níž má dvě děti – Františka (1996) a Josefínu (1998). Už jako malí si oba chodili hrát do dílny se špalíčky, Josefínka však projevovala o hudbu větší zájem. Sedávala u klavíru, brnkala si a zároveň si zpívala. Oba jsou rovněž manuálně zruční.

Největší Janův úspěch je vysoké ocenění na jubilejním desátém ročníku mezinárodní soutěže „Triennale“ v italské Cremoně roku 2003. Obdržel zde se dvěma houslemi první a druhou cenu.

BcA. František Špidlen (1996)

František, narozený 7. června v Praze, je nejmladším houslařem z rodu Špidlenů. K houslím byl veden již od šesti let. Důležitý čas svého uměleckého rozvoje prožil po absolvování maturity na houslařské škole ve Velké Británii, ve městě Newark. František zde školu dokončil a odnesl si nejen mnoho zkušeností, ale i titul bakaláře umění. Nyní se věnuje stavbě houslí v otcově dílně v Praze.³²

³² Jan B. Špidlen mistr houslař [online]. [cit. 2022-04-24]. Dostupné z: <https://www.spidlen.com/cz-en/historie/franta.php?l=cz>

3. Houslařský rod Bursíků v Brně

Jan Hus Bursík (1949)

Zakladatelem houslařského rodu Bursíků se stal Jan Hus Bursík, který se narodil 29. března 1949 v Benešově u Prahy v dnešním Středočeském kraji. Své mládí prožil v malém městečku Neveklov, kde se nachází také pomník slavného houslisty Jana Kubelíka. Tento houslový virtuos, který koncertoval v mnoha koncertních sálech po celém světě, netušil, že sál v sokolovně v Neveklově bude místem jeho posledního veřejného vystoupení. Jan Hus Bursík souzněl s hudbou již od svých šesti let, kdy se začal vzdělávat ve hře na housle. Věren rodinné řezbářské tradici se rozhodl věnovat se profesně stavbě houslí. V letech 1965–1968 vystudoval odbornou houslařskou školu v Lubech u Chebu u svého učitele Deixlera.

Hudební vzdělání získal Jan H. Bursík v letech 1969–1974 v Lidové škole umění v Mariánských Lázní u pana učitele Kopřivy. Svá studia hry na housle završil na pražské konzervatoři – nejdříve u profesora Františka Pospíšila, k maturitě ho dovedl profesor Václav Benda, bývalý člen České filharmonie. Při studiích se Bursík zároveň věnoval výuce na hudební škole v Mariánských lázní. Po úspěšném složení maturitní zkoušky byl přijat na pozici houslisty do Armádního uměleckého souboru. Byla to pro něj nezapomenutelná etapa života a navázal zde kontakty s mnoha známými osobnostmi, např. s Jiřím Lábusem, Beno Blachutem mladším, Pavlem Hůlou, Ivanem Klánským a Radvanem Kubelíkem. Po ukončení konzervatoře své umění rozvíjel jako hráč v Brněnském rozhlasovém orchestru lidových nástrojů (dále BROLN). Vše zvládl i přesto, že v začátcích neměl stálého učitele hry na housle. V Neveklově žádná hudební škola nebyla, dojížděl proto k různým učitelům v okolí. Jedním ze známějších pražských učitelů, u kterých Jan H. Bursík bral hodiny na housle, byl Lola Šárka. Jan H. Bursík hrál také na klarinet, a proto původně zamýšlel pokračovat ve studiu na vojenské škole v Roudnici. Úroveň uchazečů zde byla ale vysoká a Bursíkova klarinetová cesta skončila ve chvíli, když mu zkoušející zatřepal klarinetem v puse a řekl: „máte špatné zuby“.³³

³³ BURSÍK, Jan Hus. Pohled do světa houslařského řemesla v Čechách II. 11., Jan Hus Bursík. *Hudební rozhledy*, 2007, **60**(11), s. 58-59. ISSN 0018-6996. Dostupné také z: <http://krameriusndk.nkp.cz/search/handle/uuid:b7a242f0-5767-11e4-8b11-005056827e51>.

Jan H. Bursík absolvoval houslařskou stáž u Vladimíra a Tomáše Pilařových v Hradci Králové. U Vladimíra se zdokonaloval v roce 1988 a cílem jeho praxe byla stavba nových houslí. Tomáš Pilař vzal Jana H. Bursíka k sobě do učení o rok později. Během svého působení v BROLNu složil v roce 1986 Bursík úspěšně mistrovskou zkoušku a stal se tak členem Kruhu umělců houslařů. Porota hodnotila jeho violu d'amour a housle, součástí zkoušky byla také praktická část spočívající v nastavení krku a lepení desek. Houslařská brněnská komise se skládala ze jmen: Vilém Kužel starší a pan Bohumil Buček. Svůj vlastní ateliér si J. H. Bursík založil roku 1988 v Kamenné ulici v Brně a pracuje zde společně se svými syny.

Své housle staví Jan H. Bursík podle modelů Stradivariho a Guarneriho, ale vytvořil také svůj vlastní model. Houslař věděl, jak důležitý je výběr správného dřeva, a proto sám chodil v lesích, ťukal na různé stromy a podle zvuku vybíral třeba až šedesát let staré dřevo. Ke každému nástroji si Bursík zhotovuje zápisky, aby mohl u nového nástroje například lépe poznat, jakým způsobem vyladit jeho vrchní a spodní desku. Specialitou houslařského rodu Bursíků je uvedení názvu houslí na vinětě nástroje. Při stavbě houslí zkouší Bursík používat také nové materiály, jako například uhlíková vlákna, která by měla podpořit trvanlivost nástroje. Jan Hus Bursík starší říká, že vyřezávání krku je podpisem každého houslaře, jelikož má každý svůj vlastní styl tvorby. Houslisté, kteří vlastní Bursíkovy nástroje, uvádějí, že housle není potřeba vyhrávat a znějí zakulaceněji, nikoliv ostře. V houslařské dílně vznikají pod rukama Bursíků kromě houslí také violy a violoncella.³⁴ Další specialitou Bursíků jsou pětistrunné housle s názvem „Milanolo“ zhotovené v roce 2013. Na výrobě tohoto nástroje se podíleli všichni tři houslaři a postavili ho pro houslového i violového virtuose Milana Pa'u. Na mistrovské nástroje rodu Bursíků hrají také čeští filharmonici nebo členové Státní filharmonie Brno. Ze sólistů si zahrál na Bursíkovy

³⁴Rozhlas. *Rozhlas Brno* [online]. Český Rozhlas [cit. 2022-04-24]. Dostupné z: <https://prehovac.rozhlas.cz/audio/3031088>

housle Pinchas Zuckerman a poté pronesl: „very nice“. Na jejich housle hrají i další známé osobnosti – např. Pavel Wallinger, Jaroslav Svěcený nebo Iva Bittová.³⁵

Za své houslařské umění byl Jan H. Bursík také odměněn různými cenami na houslařských soutěžích. Mezi jeho vůbec největší úspěch se řadí získání druhého místa s titulem laureáta a čestným uznáním za zvukovou kvalitu v soutěži ve violách o cenu Oskara Nedbala v roce 1989 v Hradci Králové. V kategorii houslí měl v celkovém pořadí nástrojů umístění na třetím a čtvrtém místě s titulem laureáta, čestným uznáním za vynikající houslařskou práci a čestným uznáním za vynikající zvukovou kvalitu nástroje.

Se svou ženou Bronislavou má Jan H. Bursík syny Bronislava a Jana Husa Bursíka a dceru Nikolu. Všichni sourozenci byli vedeni k houslařství již od útlého věku. Do houslařské dílny se vlastně narodili, neboť jejich otec zprvu stavěl housle v kuchyni.

**Obr. č. 1 Pětistrunné housle
Milanolo**

Bratři Jan Hus Bursík mladší (1976) a Bronislav Bursík (1979)

Jan se narodil 31. března 1976 v Brně a Bronislav 10. října 1979 rovněž v Brně. Nejvíce podnětů z praxe pochytili sourozenci od svého otce, a kromě toho dálkově studovali houslařství v Lubech u Chebu, kde také složili závěrečné zkoušky. Každý den ráno od sedmi hodin s nimi také otec poctivě cvičil hru na housle.

V roce 2004 se bratři zúčastnili stáže u Vladimíra a Tomáše Pilařových v Hradci Králové. Oba úspěšně vykonali mistrovské zkoušky, v rámci kterých museli předložit svůj nástroj. Jan byl hodnocen u Tomáše Pilaře v Hradci Králové a Bronislav u mistra Jana Špidlena v Praze. Teprve poté byli oba přijati do Kruhu umělců houslařů, kde

³⁵ Idnes zpravodajství. *Idnes* [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-04-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/rozhovor-s-houslarem-bronislavem-bursikem.A131207_2009322_brno-zpravy_lva

mají členové rodiny Bursíků pravděpodobně nejpočetnější zastoupení. Sourozenci Jan a Bronislav se věnují nejen samotné stavbě nástrojů, ale také jejich opravám. Než se v rukou houslařů narodí housle, může to trvat přibližně okolo čtyř až šesti měsíců. Jan své první housle stavěl již ve čtrnácti letech.

Jan má za sebou také úspěšnou účast na houslařských soutěžích. V roce 2001 se zúčastnil mezinárodní houslařské soutěže v Mittenwaldu, na které se umístil se svými houslemi těsně za první desítkou soutěžících. Do stejné houslařské soutěže se v roce 2005 přihlásil ještě jednou a získal desáté místo z celkového počtu 165 uchazečů. Roku 2003 také navštívil jako soutěžící italskou Cremonu a v roce 2006 polskou Poznaň s umístěním na 21. pozici z celkového počtu 130 účastníků. V roce 2010 se Jan zúčastnil Mittenwaldské soutěže potřetí a obdržel 15. umístění ze 180 přihlášených umělců.³⁶

Bronislav Bursík je nejmladším členem houslařského rodu Bursíků. K hudbě byl veden již od pěti let – tehdy již měl své vlastní housle a začal se na ně učit hrát. Na hodiny houslí docházel k profesoru Kotmelovi na Základní uměleckou školu Jaroslava Kvapila v Brně. Ve stejném věku již poznával také práci se dřevem a začal se učit houslařství u svého otce. Bronislav vystudoval Moravské gymnázium v Brně a při studiu se věnoval práci v rodinné houslařské dílně. Za své nástroje obdržel mnohá ocenění z houslařských soutěží. V roce 2005 získal za svoji violu 19. místo na soutěži v Mittenwaldu v Německu, které se zúčastnil ještě jednou v roce 2010. Druhé místo za ohodnocení zvukových kvalit přivezl roku 2011 ze soutěže v polské Poznani. Ve stejné době byl přítomen na mezinárodní houslařské soutěži Etienne Vatelot v Paříži.

Bronislav Bursík získal titul bakaláře na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.³⁷ V současné době má houslařský atelier Bursíků své sídlo stále na stejném místě – v Kamenné ulici v Brně.

³⁶ Houslařský Ateliér Bursík Brno. *Ateliér Bursík* [online]. [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <http://www.atelierbursik.cz/o-nas/jan-hus-bursik-ml/>

³⁷ Houslařský Ateliér Bursík Brno. *Ateliér Bursík* [online]. [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <http://www.atelierbursik.cz/o-nas/bronislav-bursik/>

4. Umělci a jejich nástroje

Tato kapitola je zaměřena na přednosti a kvality českých nástrojů z pohledu různých umělců. Na vytvořené otázky odpovídali profesionální hráči ze tří špičkových orchestrů a pan profesor Bohuslav Matoušek působící na Akademii múzických umění v Praze. Dotazník obsahuje celkem jedenáct otázek:

1. Jaký je Váš vztah k vlastním houslím či viole?
2. Čím Vás housle nebo viola oslovily a z kolika jiných nástrojů jsi měl/měla možnost vybírat?
3. Jak byste je mohl/mohla charakterizovat?
4. Jaké jsou Vaše zkušenosti s nástrojem?
5. Jaký je Váš názor na nástroj z hlediska zvuku?
6. Je pro Váš nástroj něčím originální?
7. Znáš nějaký názor na Váš nástroj od posluchačů či jiných umělců?
8. Kdybyste měl/a možnost si pořídit nové housle/violu, učinil byste tak? Pokud ano, byly by od stejného tvůrce, nebo byste zvolil/a jiného?
9. Co je na Vašem nástroji nejsilnější a nejslabší stránkou?
10. Jakou mají pro Vás hodnotu (nemám na mysli finanční)?
11. Pokud jste měl/a možnost hrát na více různých houslích nebo viol, zkuste porovnat rozdíly mezi nimi.

Bude zde rozebráno sedm různých pohledů na výše uvedené otázky. Držitelé nástrojů zmiňují jejich přednosti, osobitý vztah k nim, zkušenosti s nástrojem a názory jiných posluchačů. Přínos zkoumání spočívá ve zhodnocení kvality práce různých českých houslařů a v posouzení vždy určitého nástroje ze strany umělce, který jej používá. Zodpovězené otázky se týkají těchto houslařů: K. J. Dvořáka, J. H. Bursíka, J. Pötzela, P. Matury, J. Lídla, J. Páclové, V. Kepperta.

Obr. č. 2 Zadní deska houslí od K. J. Dvořáka

Nejstarší nástroj z roku 1947 od **Karla Josefa Dvořáka** vlastní Zdeňka Vránová – její housle znějí v Komorní filharmonii Pardubice. Tyto housle jsou posledním mistrovským dílem pana mistra houslaře K. J. Dvořáka. Zdeňka k nim našla cestu teprve před třemi lety díky svému hudebnímu mecenáši panu Václavu Kindlovi, od kterého jí byly nabídnuty. Tento nástroj Zdeňku oslovil především měkkým a zároveň nosným zvukem, připomínajícím zvuk starých nahrávek Igora Oistracha. Vždy, když na ně cvičí, má pocit, že se vrací do minulého století a užívá si okamžitého ozevu strun po stlačení a tahu smyčcem. Vyzkoušela řadu jiných houslí – např. od J. Pötzela, M.

Heinickeho, T. Pospíchala, Z. Frodla, J. H. Bursíka, K. Pilaře, J. Prokopa ad. Co se týče charakteristiky nástroje, je postaven dle modelu Stradivariho. Zdeňka o nástroji uvádí: *„Zajímavostí je jejich zadní deska, která není pŕlená; mají neobvyklou ŕlutavou barvu a z jejich historie je známo, že krk s patkou, šnek i kolíky jsou dílem ŕákŕ Dvořákovy dílny a tyto části byly zhotoveny nejspíše po autorově smrti.“* Tento nástroj nazývá klenotem mezi všemi houslemi, které měla možnost doposud vyzkoušet.

Zdeňka hodnotí velice kladně své zkušenosti s tímto vzácným nástrojem: *„Dvořákovky“ jsou pro mě optimálním nástrojem z hlediska stavebního mistrovství, šířky hmatníku i zvuku. Dokáží být sólovým nástrojem a zároveň se jejich barevnost dobře vyjímá i v komorní hře. Díky jejich stáří se již mohou spolehnout na jejich tónovou usazenost a vyzrálost.“* Originalitu houslí spatřuje zejména v jejich vyzrálém a nezaměnitelném zvuku.

Obr. č. 3 Přední deska houslí od K. J. Dvořáka

Dle názoru jiných umělců a houslařů Bursíků z Brna jsou tyto housle neobyčejné svými konstrukčními zajímavostmi a posléze i po zvukové stránce: „Byli jsme všichni do jednoho nadšeni tím zvláštním vyzrálým zvukem z minulého století, který se ovšem ve velkém sále projevil jako méně průrazný, oproti „ostrému“ zvuku mladých nástrojů. V menším sále ale zase oproti mladým soudobým nástrojům dokáží prostor naplnit zvukem natolik, že se prosadí i vedle naplno otevřeného klavíru.“

Slabé stránky tohoto nástroje Zdeňka nenalézá, za nejsilnější stránku považuje bezesporu inspirativní tvoření tónu a rychlý ozev strun. Housle mají nejen velkou historickou a uměleckou hodnotu, ale pro Zdeňka jsou srdeční záležitostí – také díky sympatiím k jejich tvůrci i předchozímu majiteli. Je do těchto houslí zkrátka zamilovaná.

Držitelkou houslí z roku 1958 od **Josefa Pötzela** je studentka JAMU a zároveň hráčka ve Filharmonii Hradec Králové Terezie Štanclová.

K tomuto nástroji ji váže hezký vztah, ale přála by si housle o něco znělejší. Charakteristický je jejich kulatý, sytý a příjemný zvuk. Spodní deska je vyrobena z jednoho kusu dřeva. Při poslechu houslí mají ostatní studenti nebo profesori podobný názor – mohly by být více znělé. Pokud by měla Terezie možnost pořídit si nový nástroj, učinila by tak. Klidně by zvolila nástroj od stejného houslaře, ovšem za podmínek odpovídajících jejímu přání. Terezie hodnotí nástroj z pohledu zvukovosti jako slabší, ale zato mají lahodný tón.

Obr. č. 4 Housle od J. Pötzela

Doc. MgA. Bohuslav Matoušek, houslový i violový virtuóz a také úspěšný pedagog AMU, je vlastníkem několika cenných nástrojů, a to nejen od českých houslařů. Kromě houslí od Vladimíra Pilaře měl možnost poznat nástroj od **Ing. Vladimíra Kepperta** z roku 1978: „S tímto nástrojem je spojeno i několik nahrávek (CD)

Stamicova kvarteta, a také CD Brahmse, Bruchových houslových koncertů s FOK a Vladimírem Válkem (Bayer Records).“

Bohuslav Matoušek má ke svým houslím velice blízký a osobitý vztah. Bere je jako součást člověka, téměř živou bytost, se kterou by každý muzikant měl souznít tělem i duší. O nástrojích se pan Matoušek vyjadřuje takto: *„Dobrý nástroj může muzikant někdy hledat celý život. Pokud se podaří najít nástroj, který splní všechna přání a požadavky, je to jako výhra v loterii. Vždy je hlavní zvukový výsledek, který je nástroj spolu s hráčem schopen vytvořit. Důležitý je i styl hry a celkové zapojení všech smyslů muzikanta dohromady. Tady ale hlavní kritérium je vždy výsledný zvuk v sálu, nikoliv sluchový vjem u ucha.“* Co se týče zvuku u nástrojů, může jej umělec hledat po celý život, zkrátka do doby, kdy nebude sám spokojený. Zvuk nástroje je pro každého houslistu největší požadavek: *„Pokud se podaří najít takový nástroj, je to pro každého nejvyšší uspokojení a inspirace.“* Hodnota nástroje je podle pana Matouška vždy daná vztahem dotyčného umělce k nástroji. Jestliže je s ní spokojen, je hodnota nevyčísitelná.

V jeho ruce zazníval nástroj od francouzského mistra Jeana Baptisty Vuillaume (model Stradivari), který i zvukem dosahoval kvalit tohoto italského mistra. V současné době hraje Matoušek na nástroj Vincenzo Trusiano Panormo, *„italského houslaře 18. století z jeho sicilského období. Tento nástroj používal (a skvostně na něj hrál) významný český houslista Spytihněv Šorm.“*

Obr. č. 5 Přední deska houslí od P. Matury

Housle pana houslaře **Petra Matury** z roku 2001 vlastní hráčka Filharmonie Hradec Králové Miriam Otčenášková. Její vztah k houslím je dvojího rázu. Je to jednak prostředek k práci, kterou má ráda, a z hlediska osobního se k houslím váže celá historie jejího uměleckého života. Se svými houslemi byla nejdále v Izraeli. Nástroj byl objednan roku 1997, když byla Miriam ve druhém ročníku na konzervatoři. Bylo již na čase pořídit si kvalitnější nástroj. V té době měl pan Matura kontakty s Pardubickou komorní filharmonií a také někteří členové hráli na jeho nástroje. Volba tedy

padla na jeho nástroj a Maturovy housle se staly součástí jejího života. Při rozhodování k pořízení nového nástroje ještě zvažovala housle od Josefa Frodla.

Charakteristickým zvukem nástroje od pana Matury jsou jasnější a výraznější vyšší struny. Naopak spodním strunám chybí barevná sytost zvuku. Volba strun, podle zkušeností Miriam, vede k markantním změnám ve zvuku. Nejlépe jejím houslím sedí struny od Pirazzi. Lak na houslích je světlého, lehce červeného zabarvení. Hodnocení nástroje od posluchačů či jiných umělců je spíše pozitivní. Nový nástroj by si pořídila spíše z důvodu náhradního. Ale potřebu měnit nástroj nemá.

Obr. č. 6 Zadní deska houslí od P. Matury

Aktivní hráč na violu David Schill v Plzeňské filharmonii hraje již sedmnáct let na nástroj od pana mistra **Jana Husa Bursíka** z roku 2004, se jménem na viněť *Tesina*. David svou violu vnímá jako nedílnou součást svého profesního života. Je s ní spojen jako s nástrojem, který mu slouží k jeho práci, zejména pak v orchestru. Volba tohoto nástroje byla jasná, neboť má od stejného tvůrce také housle. Bursíkova viola oslovila Davida Schilla především svým zvukem a poctivým vypracováním korpusu.

Obr. č. 7 Přední deska violy od J. H. Bursíka

David svou violu popisuje slovy: „Zvuk v nižších polohách opravdu zní jako violoncello - velmi zřetelný, lahodný až medový projev, obzvláště na struně C lidskému uchu lahodí. Viola je postavena podle vzoru Stradivariho, dle přesných dochovaných nákresů, takže i vizuálně je nástroj krásný.“

Zkušeností s Bursíkovou violou má mnoho, slavil s ní úspěchy například v Izraeli. Nástroj získal velice kladné hodnocení hráčů z Izraelské filharmonie a v cenové kategorii nových smyčcových nástrojů se jedná opravdu o povedené a poctivé dílo. Nejraději s touto violou David hraje v komorním seskupení a tento nástroj se také vyjímá ve smyčcovém kvartetu.

Obr. č. 8 Zadní deska violy od J. H. Bursíka

Z hlediska zvuku je viola vyrovnaná a může o ní říci, že má svůj typicky violový projev v tom nejlepším slova smyslu. Ostatní muzikanti se o jeho viole vyjadřují jen v pozitivním slova smyslu, kladně hodnotí její zvuk v nízkých polohách. Pokud by si chtěl David pořídit nový nástroj, zvolil by stejného houslaře – J. H. Bursíka. Nebál by se ale porozhlédnout se i po nástrojích jiných houslařů, zejména pokud by si chtěl pořídit starší nástroj. Za nejsilnější stránku své violy pokládá její zvuk, kvalitu provedení a kvalitu použitých materiálů. Dále se o svém nástroji vyjadřuje slovy: *„Je to má nejlepší neživá partačka a hodně těžce bych nesl, pokud by se jí něco stalo - jsme spolu již sedmnáct let a to mluví za vše. Každý má ve své garáži to nejlepší auto na světě. Víte, jak to myslím... A taky bych rád napsal, že na tom, na jaký nástroj hrajete, zase tak moc nezáleží. Záleží, jak na to hrajete.“*

Držitelem violy od houslařky **Jany Páclové** z roku 2008 je hráč Pardubické komorní filharmonie Michal Doubek. Ke svému nástroji přistupuje spíše jako uživatel než pečlivý majitel. Není zrovna ten typ člověka, který na svém nástroji zkoumá každý detail. Svůj nástroj bere spíše jako věc, tedy jako prostředek k vykonávání své profese. S tímto nástrojem se seznámil v době studií na konzervatoři, sedí mu velikostí, zvuk má slušný, samozřejmě s určitými rezervami, jak to u nových nástrojů bývá: *„Cena byla příznivá, páni*

Obr. č. 9 Přední deska violy od J. Páclové .7

profesoři mě od jeho koupě nikterak nezrazovali, rozhodl jsem se tedy si ho pořídit.“

Viola si nejlépe vede v komorním uskupení, její zvuk se dobře pojí s ostatními nástroji. Při sólové hře tak nevyniká, spíše se hodí do skupinové hry. Je stále potřeba pečovat o její nasazení tónu a kvalitu zvuku. Její zvuk by se dal charakterizovat jako vyrovnaný z pohledu všech strun, ale celkově je poněkud nevýrazný, spíše plochý. Postrádá takový ten typický violový sonorní zvuk. Názory jiných umělců na tuto violu jsou podobné. Líbí se jim její zvuk, který se dobře pojí, ale je slabší ve své síle.

Pokud by měl Michal Doubek možnost pořídit si nový nástroj, nebránil by se tomu. Zvolil by opět violu od této houslařky, ale záleželo by dost na jejím zvuku. Za silné stránky svého nástroje považuje: *„spolehlivost, stálost ladění, vyhovující menzura, vyrovnanost.“* Slabé stránky jsou tyto: *„zvuková nevýraznost, nemá plný zvuk, který je trochu neviolový.“* Co se týče porovnání nástrojů, měl Michal možnost srovnávat pouze s jednou violou. Viola, která neměla na vině jméno svého tvůrce, byla ze všech stran o třídu horší. Její předností alespoň bylo, že měla vyřezávanou hlavu.

Obr. č. 10 Zadní strana violy J. Páclové

Posledním českým nástrojem, který zde bude hodnocen, jsou housle tovární výroby od **Josefa Lídla** z období 20. až 30. let 20. století (na vině není uveden přesný rok výroby). Jejich držitelem je koncertní mistr Filharmonie Hradec Králové Václav Zajíc.

Tento nástroj Václav vlastní od roku 2014 a aktivně na něj hraje teprve od roku 2018. Na kontakt s tímto nástrojem se už Václav těší, když jej vybaluje z futrálu. Konkrétněji se těší na společné vytváření zvuku. Svůj vztah popisuje jako vděk za možnost tvorby zvuku. Nástroj od Josefa Lídla držitele zaujal „samozřejmým“ houslovým zvukem, a to zejména na strunách D a A. Při výběru houslí měl možnost si zahrát ještě na jiný nástroj, a to na housle z roku 1911 od Františka Karla Kříže: *„Po důkladném srovnání ve velkém sále jsem se rozhodl pro Lídla právě pro jeho zvukovou přímost a zároveň měkkost. Housle F. K. Kříže jsou kvalitní, mají však ve*

zvuku lehce Pokud jde o charakteristiku nástroje, popisuje ho koncertní mistr slovy: „Nástroj J. Lídl je v rozměrech mírně naddimenzován a možná i proto zní tak, jak zní. Charakterizoval bych jej tedy jako dobře znějící starou poctivou českou manufakturu.“ S nástrojem zaznívá v různých orchestrech, ale převážně v jeho domovské Filharmonii Hradec Králové, kde se tyto housle také hodí pro různá houslová sóla orchestrálních skladeb. O zvuku těchto houslí se pan Zajíc vyjadřuje velice podrobně: „Zvuk houslí je jasný a měkký. Ve středních polohách i hodně silný. Na G struně je barva zvuku temnější a bohužel u ucha hráče méně jasná (možná méně alikvót), v sále je však barva G struny v pořádku. Na E struně není nástroj tak průrazný jako některé jiné housle bývají. Celkově je zvuk vyrovnaný a příjemný.“

Názory jiných posluchačů na tyto housle jsou vesměs pozitivní a jednotné, pokud jde o jejich zvuk. Objevil se také názor, že zvuk na E struně je málo pronikavý. Václav se setkal také s poznámkou, že se jeho housle skvěle hodí jako druhý hlas pro hráče smyčcového kvarteta. Ve Václavových rukou se prostřídalo mnoho nástrojů, kupříkladu starý nástroj německého původu (kopie Ruggieriho), dále housle od K. B. Dvořáka. Také měl možnost hrát pár měsíců na znělé housle z dílny Josefa Růžičky.

Obr. č. 11 Přední deska houslí J. Lídl

Obr. č. 12 Zadní deska houslí od J. Lídl

5. Závěr

Cílem této práce je přiblížit vývoj houslařů a jejich nástrojů na území Čech od vzniku tohoto umění až po současnou dobu. Čtenáři má předat podrobný popis smyčcových nástrojů a rodový vývoj jejich stavitelů naší historie. Tato práce obsahuje starší houslařské rody a zejména výběr aktivních houslařských rodů z dnešní doby. Za podstatnou část je považována celá kapitola věnována Houslařskému rodu Bursíků a to primárně z vlastního zájmu, neboť jsem držitelkou houslí od pana mistra J. H. Bursíka. V závěrečné práci jsou uvedeni různí současní umělci, kteří na své nástroje aktivně hrají a následně zodpovídají na soubor otázek, které se týkají převážně jejich nástrojů. Otázky jsou sestaveny tak, aby muzikanti mohli své nástroje zhodnotit z několika hledisek. Tímto způsobem přinášejí nové osobité poznatky nejen z pohledu zkušeností s nástrojem a názoru na jejich kvalitu, ale také z hlediska jejich citového individuálního vztahu k vlastním houslím či violé. Cílem této závěrečné kapitoly je také poukázat na méně známé české houslaře.

Tímto bych chtěla poděkovat všem zúčastněným za vypracování odpovědí, které přispěly k zajímavému obohacení celkové tematiky. Poděkování patří také panu mistru houslaři Tomášovi Pilařovi za zapůjčení vzácných odborných materiálů a tím poskytnutí pomoci pro lepší vypracování historické části této práce.

6. Seznam použité literatury a zdrojů

BUDIŠ, Ratibor. *Housle v proměnách staletí*. Praha: Supraphon, 1975, 153 s.

HUBIČKOVÁ, Libuše a ŠPIDLEN, Přemysl Otakar a ŠPIDLEN, Jan Baptista. *Špidlenové : čeští mistři houslaři: co nevíte o houslích-*. Vyd. 1. Praha: Rodina Špidlenů, 2003. 239 s. ISBN 80-239-1978-4.

JALOVEC, Karel. *Čeští houslaři*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1959, 135 s.

KOTMEL, Bohumil. *Dějiny a literatura nástroje*. 2. vyd. Brno: JAMU, 1994, 19 s. ISBN 80-85429-06-3.

KUNZ, Ludvík. *České lidové houslařství*. Vyd. 1. Brno: Moravské muzeum, 1978. 36 s. : Etnografické tisky ; sv. 23 1 příl.

MAŘÁK, Jan a NOPP, Viktor. *Housle : dějiny vývoje houslí, houslařství a hry houslové : metodika*. Praha: Hudební matice Umělecké besedy, 1923. 260 s.

PILARŤ, Vladimír a František ŠRÁMEK. *Umění houslařů*. 2. upr. vyd. Praha: Panton, 1988, 541 s.

SKOKAN, František. *Svět houslí*. Praha: SHV, 1965, 214 s., 31 fot. příl.

Články:

BURSÍK, Jan Hus. Pohled do světa houslařského řemesla v Čechách II.. 11., Jan Hus Bursík. *Hudební rozhledy*, 2007, **60**(11), s. 58-59. ISSN 0018-6996. Dostupné také z: <http://krameriusndk.nkp.cz/search/handle/uuid:b7a242f0-5767-11e4-8b11-005056827e51>.

ČR. Housle - královský nástroj. *Lidová demokracie*. 1981, **37**(204), 5.

K. Český Stradivari. *Rudé právo*. 1980, **60**(142), 5.

PILARŤ, Tomáš. Tomáš a Šárka Pilařovi: housle jako děti. *Quartier: královský magazín: vše důležité nejen z Hradce Králové*. 2018, 9-13.

POUR, Míla. Rod hradeckých a berlínských houslařů ze Staré Paky. *Noviny Jičínska*. 1999, **8**(279), 18. ISSN 1210-6062.

SEJKOROVÁ, Stanislava. Chrudimský houslař Ladislav Prokop. *Chrudimské vlastivědné listy*. Chrudim, 1996, **5(2)**, 7-8.

SEJKOROVÁ, Stanislava. Chrudimský houslař Ladislav Prokop. *Chrudimské vlastivědné listy*. Chrudim, 1996, **5(3)**, 6-7.

ŠRÁMEK, František. Náš houslař na Kubě. *Kulturní rozvoj*. 1988, **4(3)**, 7.

Internetové zdroje:

Houslařský Ateliér Bursík Brno. *Ateliér Bursík* [online]. [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <http://www.atelierbursik.cz/o-nas/bronislav-bursik/>

Hradec.rozhlas. *Rozhlas Hradec Králové* [online]. Hradec Králové [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://hradec.rozhlas.cz/rod-pilaru-housle-jsou-jako-lide-nevlezete-donich-odhadnete-charakter-ale-8391953>

Idnes zpravodajství. *Idnes* [online]. Brno, 2013 [cit. 2022-04-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/rozhovor-s-houslarem-bronislavem-bursikem.A131207_2009322_brno-zpravy_lva

Jan B. *Špidlen mistr houslař* [online]. [cit. 2022-04-24]. Dostupné z: <https://www.spidlen.com/cz-en/historie/franta.php?l=cz>

Kruh umělců houslařů. *Kruh umělců houslařů* [online]. Copyright © 2016 [cit. 12.06.2021]. Dostupné z: <http://kuh.housle.cz>

Ladislav Prokop-violin maker. Prokop Violin [online]. 2022 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: <http://prokopviolin.com/about-me>

Rozhlas. *Rozhlas Brno* [online]. Český Rozhlas [cit. 2022-04-24]. Dostupné z: <https://prehovac.rozhlas.cz/audio/3031088>